

ИТТИПАК

№ 4 (882), апрель, 2021 г.
4-يىل، سپئور 2021 - سان (882)

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى «ئىتتىپاڭ»
جەمئىيتنىڭ ئاممىۇي - سىياسى گېزىتى
О общественно - политическая газета
Общественного объединения уйголов
«Иттипак» Кыргызской Республики

ئىتتىپاڭ ЫНТЫМАК

-Газета издается с марта 1994 года

В НОМЕРЕ:

Барин инىلәви
хәтириләndi
2-бәт

Мәтбuat мәсилиси
4-бәт

ئەلیشەر نەۋائى
8 - بەت

Боец Национальной
Армии
Стр 10

Уйغур хەلқىنىڭ رامизان
эйтىملىرى
Стр.16

راىمىزان ئېيىڭىلار مۇبارەك بولسۇن!

Со священным месяцем Рамазан!

Assalamu aleikum дорогие наши
читатели и соотечественники!
От всего сердца поздравляю
Вас со священным месяцем Рамазан!

Весь мусульманский мир отмечает этот
священный пост в исламе. Рамазан для каждого
мусульманина является месяцем очи-
щения души человека, духовности и благо-
творительности, всепрощения и согласия
между людьми. Пусть этот священный для
нас месяц даст нам силу, волю и вдохновение.

Пусть в этом священный месяц Всевышний на-
всегда избавит нас от чумы короновируса и даст
нам крепкое здоровье. Дорогие наши читатели и
соотечественники! Пусть этот священный ме-
сяц Рамазан принесет народу нашей республики,
каждому дому и каждому из нас достаток, благо-
олучие, мира и счастье! Пусть благословенный
месяц Рамазан пройдет в соблюдении и соверше-
нии благих дел! Радости вам, счастья и удачи!

Председатель Общественного объединения
уйголов «Иттипак» Кыргызской Республики
Аскар Касымов

ئەسسالامۇ ئەلەيکۈم ئەزىز ۋەتەنداشلار!
سزىلەرنى رامىزان ئېيى كىرىشى بىلەن چىن
قەلبىمىدىن تەبرىكلەيمەن!
ئىسلام دىنىدىكى بۇ مۇقەددەس روزا ئېيىنى
پۇتكۈل مۇسۇلمان دۇنياسى نىشانلىماقتا.
رامىزان ئېيى هەر بىر مۇسۇلمان ئۈچۈن روھى
تازىلىنىشنىڭ، مىھرىۋانلىقنىڭ ئېيى بولۇپ
ھېساپلىنىدۇ. بىز ئۈچۈن بۇ مۇقەددەس رامىزان
ئېيى ھەممىمىزگە كۈچ - قۇۋۇھەت، ئىرادە
ۋە ئىلھاملارنى ئاتا قىلسۇن! رامىزان ئېيىدا
ئاللا - قائالا بىزنى مۇدھىش كوروناۋىرۇس
ئاغرىغىدىن ئەبەدى قۇتۇلدۇرسۇن ۋە بىزگە
ساق - سالامەتلىكەرتى ئاتا قىلسۇن!
موشۇ كىرگەن ئۇلۇق رامىزان ئېيى بىزنىڭ
رېسىپ بىلىكىمىزنىڭ خەلقىگە، هەر بىر ئۆيگە، هەر
بىرىمىزگە مولچىلىق، خاتирىجەملەك، تىنچلىق
ۋە بەخت - سائادەتلەرنى ئېلىپ كەلسۇن!
رامىزان ئېيىڭىلار قۇتۇق بولسۇن، ۋەتەنداشلار!

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى «ئىتتىپاڭ»
جەمئىيتنىڭ رەئىسى گەسقەر فاسىمى

Общество уйголов «Иттифак» провел Ифтар в г. Бишкек

25 апреля в кафе «Ават» Общественное объединение уйголов КР «Иттифак» организовал Ифтар для уйгурской общественности г. Бишкек и Чуйской области.

Общественные ifтары в мечетях или на любых других площадках являются хорошим задатком для продолжения и развития традиций празднования Рамазана.

В этом году, Ифтар прошел, учитывая все требования в части общественных мероприятий, в период пандемии коронавируса.

На данный Ифтар были приглашены представители уйгурских махалей г.Бишкек и близлежащих городов и сел во главе

с жигитбеши махаллей. Приглашенных гостей поздравил со священным месяцем Рамазан жигитбеши с. Ново-Покровка, Гайрат Жаханов. Затем имам мечети с.Ново-Покровка Ихтияр Абдулин прочитал Коръан, после этого все приступили к торжественной трапезе.

ООУ КР «Иттифак» благодарит администрацию кафе «Ават» за регулярную поддержку нашего общества.

Спец.корр.
Фото А.Хапизова

Қазақстан уйгурлири «Барин инқилаби» вә «Миллий армия күнлирини» хатирилиди

Бу жил дунияниң ің қайсы мәмлекәттеридә яшаватқан уйғурлар қатарыда Қазақстандикі уйғурларму 1990-жили йүз бәрғән Барин инқилабиниң 31-йиллигини вә 1945-жил 8-апрельда қорулған Шәркій Түркістан жумһурийити Миллий армиясинаң 76 жыллигини хатирилиди. Дунияға тарған корона вируси вабасиниң күчийип кетиши мунасивити

келиватқанлигини, әмма ахирки иккі жили давамида корона вируси мунасивити билән көрүлүватқан бехәтәрлик чарилери сәвәвидин мундакпаалийәтләрнің кәсікін кискарғанлигини оттуриға койди. У мундак деди: «...Миллий азатлық инқилабимиз тарихида чоң бурулуш болуп һесапланған Барин инқилабыға қатнашқан Зәйдин Йұсуп башчилиғидиң яшлиrimiz хитай

болған мүхәббитини ойғатти. Барин инқилабиниң техі ечилиған сирлири йәнә көп. Әнә шу сирларни ечиp, бу қозғылғаннан тарихий әһмийитини дунияға тонутидиган вакытларму келиду, әлвәттә. Бұғұн, 8-апрель Шәркій Түркістан жумһурийити Миллий армиясинаң қорулған күни. Миллий армия жәнчиліри хәлқимизниң азатлиғи үчүн жәң мәйданлирида қурбан болди. Биз бұғұн уларнаму әслиудук. Назир униң сабиқ жәнчиліри көп болмисиму, әмма ахирки бир кисим шаһнитлири аримизда техі наят».

Зияритимиз қобул килған

атилиримизни бұғұн издәп, йоқлаң, көңлини елип қайттук. Алмутидин 63 километр жирактики Нурмухаммет акимизни издәп барсақ, наят екән. 93 яшта екән. Бизгә урушта болған жәнләр төгрилиқ сөзләп бәрди. У бизніма әсләп келидиган балилиримиз бар екән, дәп хошал болуп кәтти».

Жамалидин Насиров йәнә Алмута шәһиридә туридиган 96 яшлик Зиявудун нақым деген кишиниму йоқлаң, Миллий армия күни билән тәбриклиди. Назир наят әнә шундақ Миллий армия жәнчилірини йәнә издәп тепеп, уларнаму йоқлаш ойиниң бар екәнligini билдүрди.

Биз Миллий армия жәнчиси Нурмухаммет Садиқов ақини телефон арқылы зиярәт килип, униң әслимилирини егилдидүк.

Егилишимизчә, Шәркій Түркістан жумһурийити һөкүмитидә вә Миллий армия сепида хизмәт қилған көплигөн уйғурлар, қазаклар, татарлар Қазақстанға көчуп көлгән. Уларниң ичидә Абдурәуп Мәхсүм, Зунун Тейипов, Зия Сәмәди, Мәргұп Искаков қатарлық шәхслөр болған.

Ойған

билән иккі һәптидин буян көрүлүватқан қаттық чариләр сәвәвидин Қазақстандик уйғурлар Дуния уйғур қурултейинин Қазақстандикі вәкиллири тәріпидин үштүрүлған бу паалийәтләрдә Барин инқилабида өзлириниң әркінлиги үчүн шеңіт болғанларға һәмдә өткөн әсирниң 40-жиллири елип берилған хитай мұстәмлисисигә қарши міллий азатлық һәрикәтлиридә мұстәкіллік вә азатлық үчүн курбан болғанларға атап куръан тилауға қилинди.

Дуния уйғур қурултейинин Қазақстандикі вәкили Наилөм Һәмраева Қазақстандик уйғурларниң һәр жили уйғурларниң һәр қандак тарихиң вақиәлиригә бегишланған паалийәтләрниң өткүзүлүп

басқунчилеринің хәлқимизгә қарита елип бериватқан зулумига қарши кураллық қүрәшкө атланған еди.

Әмма Хитайнин заманивий куралланған мунтисим армиясі вә сақчи кисимилирига тәң келәлмігән қозғылчылар ахырида мәғлуп болди. Лекин бу қозғылаң мәғлуп болған болсыму, у хәлқимизниң азатлық үчүн елип бериватқан күрәшлиригэ чоң учкун болди. Кейинки жилларда йүз бәрғән Ғулжә вақиәси, Үрүмчи вақиәси вә хәлқимизниң башқыму наразилик һәрикәтлириниң йүз берішида әнә шу Барин инқилаби мүһим рол ойниди. Барин инқилаби болуп-му яшлиrimizda вәтәнгә, вәтининиң азатлиғи, хәлқиниң әркінлигигэ

Жамалидин Насиров әпәнди мундак деди: «..... Бұғұн биз үчүн өзіләш күни Нәччә күн Барин инқилаби төгрилиқ учришишларни өткәздуқ. Бұғұн Миллий армиямизниң қорулған күнини нишанладуқ. Бу биз үчүн өзі тарих. Миллий армия сепида минлиған хәлқимиз дүшмән билән күрәш қилған. Шу урушларда қан көчип, санаклықла қалған қәдирлик

Мениң гезитим

«Иттипак» гезитимизниң новәттиги санини чиқыпту дәп аңлап, «Иттипак» жәмийитимизгә алдирап мәндим. Кишнин ахирқи күнлири болғачқа, нава бузулуп, қар арилаш ямғұр йеғишиң башлиди. Қылвидин чиқиватқан соғ шамал күчидин жаһан шувирғанға айлинип, үзлиримни жуяты. Көзлиримни ачалмай музлашқа башлидим. «Һаваниң ямини кетәр, көнүлниң ямини кәтмәйду» дегендәк, «Иттипак» гезитимизниң сани азийип, йепи-лип келиш алдида туруду – деген хәвәрни аңлап, бузулған көңлүм янмас болуп, тәбиэтниң бу жудун-чапқунаға бәрдашлик берип, кетип баримән. Көз алдимда «Иттипак» гезитим. Униң һәр бир санини қоймай оқуымән. Ана тилемдә чиқиватқан «Иттипак» гезитимдин пәхирлинимән. «Иттипак» гезити 16 бәттін чиқиду. Растан, униң һәммә варигини окуп чиққидек мениң вақтим чәкли. Бирақ, «таяқта иккі паҳтәкни урупту» дегендәк, гезитимизниң өткәнки санида уйғурумниң тәндиши йоқ әжәйип адими, шаир, язучи, 28 йешидила Кенәш елидин алқип пүтүн дунияға тонулған алым, доктор, мәрһүм Мурат Һәмраевниң 85 яшлиғига даир йезилған көплігән яхши мәлumatларни окуп, билим, өз миллитим, уйғуримдин чәксиз пәхирлинип кәткәнедім. Шундақла, мәндин хели жирақ жайда яшайдыған қәддинас ағинәмниң мәзгилсіз вапат болғанлыгини гезитимизниң тәзійеләр беридыған бетидин окуп, сұритидин тонуп калдим. Бир наңда этиси йолға чиқип, гезиттін аңлидим дәп ағинәмниң өйигө пәтиләп кәлдим. Техи бәзиләр хитайға қарита вәтән давасиниң немә кериги-дәп яқтурмайдықен. Һазирқи заманда һәрқандақ милләт өз вәтининиң мустәқиллигини арман қилип ейтәлайду. Әнә қараң, құшларму өзиниң гөзәл бостанлиғини арман қилип, өз угусини кишинәп таң атқичә сайрап чиқидығу. Бизму сайрисақ немә болпту? Биз мәйдимизни көрип, яки йенимизни түрүп, бирси билән сокушимиз дәвәтқинимиз йоқ, қәтъий йоқ. Биз байлиқда толған, белаян кәң гөзәл вәтинимиз Шәрқий Түркистан, Уйғурстаниң мустәқиллигини бир Алладин сорап, тиләп, сайраватимиз, пүтүн дунияға аңлิตиватимиз!

Мән кәлгүсиди әшу арманлиримизға чокум ишинимән. Маңа қараң – өткәнки гезитимизниң 12 – бетидики «Дуня Уйғур Қурултейиниң паалийәтлири» деген мақалини окуп чиқтим. Шу йәрдә Түркия демократ

партиясиниң рәиси Гүлтекин Уй-сал әпәнди 10-январь күни «канал 24 телевизийеси»дә уйғур мәсилеси тоғрисида баянат берип «Шәрқий Түркистан мәсилесидә Хитайнин чәкли, раст дәп ойлиған кишиләрни түрк миллитиниң бир парчиси болмайдығанлыгини тәкитләп келип, Түркия шәркүй

түркистанликларни қоллиши вә уларға ярдәм қолини сунуп егә болиши керәк» дегендән йәрлирини окуп чиққанлиғимни есимға елип «бала жиғлимиша, ана әмчәк салмайду» дегендән сөз көңлүмдин кәчкән еди. Маңа бу «Иттипак» гезитимизниң паалийәтләри әмәсму.

Шу күни бир дәстә гезит-

ни көтирип өйүмгә кәч кәлдим. Бу чағда балилирим мени күтүп олтиришқанекән. Улар мени көрүши билән дадам кәлди дейишип, қолумдик гезиттин бир бирдин елишип, вараклашқа башлиди.

- Мә, қозам, бу сениң гезитин, қариғина қандақ чирайлық гезит. Қандақ чирайлық һәрипләр, бу сениң ата-бовилириң яритип, йезип өткән һәрипләр. Бу сениң ана тилемдә чиқиватқан гезит. Бу гезитниң тохтимай давамлық чиқишини давамлаштуридиған сән. Мә, мошу гезитни ойнап өн бол – дәп нәврәмгә меңриванлиғим орғуп кәтти.

Әтиси Тоқмақ шәһириниң базири билән кочилирими айлинип, гезит муштирилириға тарқитишқа башлидим, уларниң һәр бириси хошал болуп, гезитни вараклап оқушқа башлиди. Әнә шуларниң ичидә гезит мұхлислири болған Мұһәмәтимин вә Аблимит ақа-ука Салиевларни алаһидә тилға алсақ әрзиду. Бу мәрт инсанлар бәш-он гезитниң муштири болуп, қолида йокларға йәткүзүп турушумни маңа илтимас қилип жүргән кишиләр. Уларға «Иттипак» жәмийитимиз өзиниң өн миннәтдарлығини изһар қилиду. Шундақла Тоқмақ Аялларниң уюшмисиниң рәиси Абитова Турсунай «Иттипак» жәмийитимизниң паалийәтлириғә актив қатнишиштин ташқири, «Иттипак» гезитимизгә муштири топлаш вә гезит тарқитишиш лириға жандири билән ишләйдиган анилиримизниң бириудур. Үәнә Турдиев Абдулқари, Розиев Абдушукур, Розиева Лилә вә башкылар. Шундақла, Тоқмақ шәһиригә хошна йеза Кәң-Булунда «Иттипак» гезитиниң жан – қөйәрлири аз әмәс. Улар гезитимизниң муштирини көпәйтишкә актив иштирақ қиливатқан инсанлар: Ғәйрәт, Жүрьәт ақа-ука Абдуллаевларни алаһидә тилға алсақ болиду. Уларға «Иттипак» жәмийитимиз өн миннәтдарлығини билдүриду. Кәң Булун Аяллар уюшмисиниң рәиси вә Иттипак жәмийитимизниң паалийәтлириғә актив қатнишип келиватқан Кәң Булун уйғурлириниң жигитбеши Әйсаев Рахман башлық Әйсаев Ярмәмәт, Кунахунов Юсупжан вә Абдурахманов Абдурешитларни алаһидә тилға алсақ әрзиду.

«Тама-тама көл тола» дегендәк, Әзиз қериндашлирим! «Иттипак» гезитимизниң тохтимай чиқип турушиға һәммимиз ярдәм қолимизни сунайли.

Абдусалам Гаппар,
Тоқмақ шәһири

Помощь уйгурским беженцам в Турции

Базирующаяся в Великобритании Еврейская группа помощи выступила с призывом к сбору средств от имени уйгурских беженцев, которые бежали от угнетения в Синьцзян-Уйгурском автономном районе (СУАР) на северо-западе Китая и переехали в Турцию, где им требуется финансовая и медицинская помощь по мере их адаптации в новом доме.

Всемирная еврейская помощь (WJR) заявила в своем обращении, что будет использовать все собранные средства для обеспечения продовольствием, доступом к медицинскому обслуживанию и психиатрической помощи нуждающимся уйгурским семьям, которые избежали злоупотреблений в СУАР, которые правительство США и несколько других западных парламентов назвали частью политики геноцида в регионе.

«В последние годы более 11 000 уйгуротов рискнули совершить опасное путешествие и сбежали в Турцию, чтобы избежать этого преследования», - говорится в обращении от 15 апреля.

«Поначалу Турция приветствовала их прибытие, но, к сожалению, многие сейчас застряли там без права на работу, без еды и средств к существованию. Большинство из них не имеют доступа к работе или системе здравоохранения и не могут получить гражданство или статус беженца. Они рисуют оказаться интернированными, если вернутся в Китай и будут жить в постоянном страхе».

В Турции проживает более 50 тысяч из почти 12 миллионов уйгуротов в мире, которые исторически рассматривали родственную тюркскую нацию как убежище и выступали за свои религиозные и культурные права.

Но WJR сказал, что более 6000 уйгурских беженцев в стране «срочно нуждаются в нашей помощи», и призвали к пожертвованиям для

поддержки «этого чрезвычайно уязвимого сообщества в изгнании».

Эфраим Мирвис, главный раввин Объединённых еврейских конгрегаций Содружества, выразил свою поддержку кампании в слове поддержки, приложенном к онлайн-обращению, отметив, что даже при достижении целей финансирования WJR в конечном итоге не сможет помочь всем уйгурям, нуждающимся в помощи.

Считается, что с 2017 года власти задержали до 1,8 миллиона уйгуротов и других мусульманских меньшинств, обвиненных в «сильных религиозных» и «политически некорректных» взглядах в обширной сети лагерей для ин-

их надзирателей и терпят плохое питание и антисанитарные условия в часто переполненных учреждениях.

Сообщения также предполагают, что уйгуры подвергаются пыткам, принудительному труду, принудительному контролю над рожаемостью, включая принудительную стерилизацию и аборты, а также искоренению культурного наследия. Эти действия равносильны политике геноцида, как определил в январе Госдепартамент США.

Связи с местным сообществом

Энни Леви, координатор мероприятий и директор по связям с общественностью WJR, рассказала RFA, что, установив отношения с группой, кото-

ранизация может сделать, чтобы поддерживать уйгурское сообщество в изгнании.

Махмут отметила, что глобальные еврейские организации очень серьезно относятся к ситуации в СУАР, учитывая параллели с тем, что их община пережила в преддверии убийства нацистской Германией около шести миллионов евреев, цыган и других людей во время Второй мировой войны.

«В то время, когда уйгуры переживают один из самых трудных дней, евреи стали одними из самых близких друзей уйгуров», - сказала она.

«Тот факт, что еврейский народ добавил свой голос [к нашему], является одной из основных причин того, что уйгурское дело накопило такую силу в Великобритании»

Еврейская поддержка

Все большее число еврейских организаций и активистов заявили о своей поддержке уйгурской общины за последний год.

В марте и апреле 2020 года находящийся в Вашингтоне Музей Холокоста США назвал преследование уйгуротов в СУАР «преступлениями против человечности» и добавил Китай в список примеров массового интернирования уйгуротов.

В январе этого года, отмечая День памяти жертв Холокоста, Хелен Фриман, со-старший раввин Западно-лондонской синагоги британских евреев, и несколько других еврейских лидеров призвали граждан лobbировать своих законодателей, чтобы добиться принятия решения о геноциде в отношении уйгуротов СУАР Китая.

Нуриман для уйгурской службы РФА.

**Перевод уйгурской службы.
Написано на английском языке Джошуа Липесом.**

терированных в СУАР. Китай в 2019 году изменил курс и начал называть эти учреждения «школами-интернатами», которые обеспечивают профессиональную подготовку уйгуротов, препятствуют радикализации и помогают защитить страну от терроризма.

Но сообщения уйгурской службы РФА и других средств массовой информации предполагают, что те, кто находится в лагерях, задерживаются против их воли и подвергаются политической и идеологической обработке, регулярно сталкиваются с грубым обращением со стороны сво-

ляя уже работает в Турции, ее организация смогла быстро установить связь с местным уйгурским сообществом.

Леви сказала, что WJR сделает все возможное, чтобы помочь каждому человеку, нуждающемуся в поддержке, хотя она признала, что «всегда будут люди, с которыми невозможно связаться».

Тревожные параллели

Рахима Махмут, директор лондонского офиса группы изгнанников Всемирного уйгурского конгресса (WUC), сказала уйгурской службе RFA, что WJR разыскал ее, и спросил, что орга-

Жители СУАР воздерживаются от поста во время Рамадана, несмотря на «снятие ограничений»

Ограничения на пост во время священного исламского месяца Рамадан в Синьцзян-Уйгурском автономном районе Китая (СУАР) в последние годы были ослаблены, но жители продолжают воздерживаться от этого, по словам местных властей, что свидетельствует о сохраняющемся страхе быть заклейменным как «экстремист» и отмечен для задержания.

В течение многих лет уйгурам и другим тюркским мусульманам в СУАР запрещалось полностью соблюдать Рамадан из-за религиозных преследований и ограничений, введенных китайским правительством, которое во многих случа-

ях запрещало государственным служащим, студентам и учителям поститься в священный месяц.

В некоторых районах региона доступ к мечетям более жестко

контролируется, а рестораны должны оставаться открытыми, в то время как уйгурские пенсионеры часто вынуждены давать клятвы перед Рамаданом, что они не будут поститься или молиться, чтобы показать пример для более широкого сообщества и взять на себя ответственность за то, чтобы другие тоже воздерживались.

Наблюдатели отмечают, что когда китайские власти оказываются

под сильным давлением со стороны мирового сообщества в связи со злоупотреблениями в СУАР, они часто пытаются избежать критики, временно отменяя и ослабляя некоторые ограничения в регионе. Такие меры используются для создания искусственной сцены, особенно перед прибытием в СУАР международных наблюдателей и следователей.

**Об этом сообщает
Шухрат Хошур для
уйгурской службы РФА.
Перевод уйгурской службы.
Написано на английском языке
Джошуа Липесом.**

بارىن قەتلئامىنىڭ 31-يىلى مۇناسۇتى
بىلەن ئىستانبۇلدا ئاخبارات ئېلان قىلىش يىغىنى
ۋە رەسمى كۆرگەزمىسى ئېچىلدى

بازار قهقهه

بۇ دەۋانىڭ ئالغا ئىلىگىرىلىشى ئۈچۈن
مۇھىم ئەھمىيەتكە ئېگە. بىز يۈز
بىرگەن قەتلىئامالارنى ئاتىرىلەش
ئاڭقىلىق بۇ مەسئۇلى ئەۋلادلىرىمىزغا
ۋارىس قىلىپ قىلىپ قالدۇرمىز.
ئۇرقىي تۈركىستان 21-ئىسىرە
ئىنسانىيەت كۆرۈپ باقمىغان
ئۇرقىي، جىسمانى ۋە مەدەنىيەت
قىرغىنچىلىقلارغا ئۇچراپ كەلمىكتە.
يىغىندا يەن تۈركىيەنىڭ سابق
پارلامېبىنت ئەزاسى پروفېسسور جەلال
ئەربىاي، شەرقىي تۈركىستان ئۆلىمالار
بىرلىكى رەئىس ۋە كىلى مەخموٗتجان
مۇھەممەد دامولام قاتارلىق
سۆز قىلىپ، بارىن قەتلىئامى
تۇغرىسىدا توختالدى ۋە شېھىتلارنى
ئەسلىدەغانلىغىنى ئىپاپىلەشتى.
بىز يەن بۇ ئائىليتەتكە قاتاشقان
ئۇيغۇر ئاكادېمىيەسىنىڭ ئىدارە
ھېيەت ئەزاسى دوكتور شەۋىكتە
ناسىرنىڭ پىكىر - قارال. دوكتور
شەۋىكتە ناسىر ئەپەندى 5-ئاپريل بارىن
ۋە قەسى توغرىسىدا توختلىپ: «بارىن
ئىنقىلاي ئادىبى بىر ئىسيان ياكى
خەلقنىڭ توپىلىكى بولماستىن بەلكى،
خىتاي تاجاۋۇزچىلىرىنىڭ ئۇيغۇرلار
ؤستىدىن ئۇرۇن يىللاردىن بۇيان ئېلىپ
ئېرىۋاتقان ئېكىسىپالاتسىيەسىگە
قارشى ئېلىپ بېرىلغان نارازىلىق
قوراللىق قوزغىلىڭ»، دېدى.
5-ئاپريل بارىن قەتلىئامىنىڭ
31-يىلىلىغى مۇناسىۋىتى بىلەن
خىتاينىڭ ئىستانبۇلدىكى
كونسۇلخانىسى ئالدىدىمۇ ئۇيغۇرلار
خاخىارات ئىلان قىلىش يىغىنى
ۋۆتكۈزدى. ئوخشاش ۋاقىتتا
يەن ئەنقدەر، كونيا، كاستامانو،
قەھريمانمارаш قاتارلىق تۆت شەھەرە
ئۇنىڭدىن باشقا يەن ئىستانبۇلنىڭ
ئەسدنلەر قاتارلىق تۆت رايوندا رەسىم ۋە
مەدەنىيەت كۆرگەزمى ئېچىلدى.

ئارسلان

ئەزەربەيغاننىڭ پايتەختى باكۇ بىلەن تۈركىيەنىڭ
كونيا شەھەرلىرىدە 5-ئاپريل بارىن شېھىتلەرنى
خاتىرلەش پائالىيىتى ئۆتكۈزۈلدى

مەستولى ياسەمن مۇھامەت خانى باشچىلىخىدىكى بىر گۈزۈپا كىشى خىتاي ئەلچىخانىنىڭ ئالدىغا قارا گۈل قول قويغان. ياسەمن خانىم قارا گۈلننىڭ شېھىتلەرنىڭ سىمۋولى ئېككەنلىگىنى تەكتىلىدى. 6- ئاپريل كۆنى بولسا تۈركىيەنىڭ تارىخى شەھىرىدە سۈرەتلەر كۆرگەزمىسى ئېچىلغان. ئابىۋەلەخت ئۆدۈن ئەپەندىنىڭ ئەپەندىنىڭ تۈركىيەنىڭ تارىخى شەھىرىدە سۈرەتلەر كۆرگەزمىسى ئۆتكۈزۈلدى.

بۇ قېتىملىق كۆرگەزىمىنى
شەرقىي تۈركىستان تەشكىلاتلار
بىرلىكىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن
سۇلتان ساتۇق بۇغراخان ۋە خېپىنىڭ
كونيا شۆبىسى مەسئۇلى ئابدۇلھەخت
ئۇدۇن ئۇيۇشتۇرغان بولۇپ، مەزكۇر
كۆرگەزىمىنى كونىيادىكى تۈرك ئاممىمى ئى
تەشكىلات مەسئۇللەرى، بەزى
سياسىي پارتىيەلەرنىڭ مەسئۇللەرى
ۋە خەلقىن بولۇپ كۆپ ساندا
كىشى ئېكسكۈرسىيە فىلغان.

بررسیت سندی پست می‌شود
ئالدیدا نارازیلەق نامايشى
ئۆتكۈزۈدۇق. مەقسىتمىز خىتايىنىڭ
شەرقىي تۈركىستانلىقلارغا ئېلىپ
بېرىۋاتقان ئىرقتىي قىرغىنچىلىغىغا
نارازىلەق بىلدۈرۈش ۋە ئەزىزەيجان
ئاخباراتىنىڭ دىققىتىنى شەرقىي
تۈركىستان مەسىلىسىگە تارتىشىن،
شۇ ئارقىلىق جامائەت پىكىرى توپلاش
ئىدى. بۇ پائەلىيەتتىمىزگە ئەزىزەيجان
ئاخباراتىسىدە ئەمەن دەدەنە:

ئەرکىن تارىم

ئاۋسەرالىيەنىڭ ئادېلايد شەھىرىدىكى ئۇيغۇرلار خىتايغا قارشى نارازىلىق نامايشى ئېلىپ باردى

ئادبلايد شەھىرىدىكى كونسۇلخانىسى ئالددا نارازىلىق نامايش پائەلىيىتى ئېلىپ بېرلىدى. نامايشقا ئۇيغۇرلاردىن ئەر- ئايال ۋە ئۆسمۈرلەر بولۇپ يۈزۈلەرچە كىشى قاتناشقاڭ بولۇپ، نامايشچىلار قوللىرىدا ئاي يۈلتۈرلۈق كۆك بايراقلارنى كۆتۈرگەن حالدا كونسۇلخانا ئالدىغا جەم بولدى ۋە «ختاي قىرغىنچىلىغىنى توختات!»، «شەرقىمى تۈركىستانغا ئازادىلەق»، دېگىنگە ئوخشاش شوئىلار تۈۋىلىدى. ئاۋستىرالىيە شەرقى تۈركىستان جەمئىيەتتىنىڭ مۇڭاۋىن رەئىسى تاش هاجى يارى ئەپەندىنىڭ بىلدۈرۈشچە، بۇ نامايشنىڭ مەقسىتى، خىتاينىڭ ئۇيغۇرلار ئۆستىدىن يۈرگۈزۈۋاتقان زۇلۇم، ئاسىسىملىياتىسيه سىياسىتى، ئىرقى قىرغىنچىلىقىغا قارشى تۇرۇش شۇنداقلا ئاۋستىرالىيە ھۆكۈمتى ۋە خەلقى ئارىسىدا ئۇيغۇرلار مەسىلىسىنى كۆنەرتىپكە كەلتۈرۈش ئىكەن. تاش هاجى يارى ئەپەندى بۇ نامايش توغرىسىدا مەسىلىسى بېرىپ، ئادبلايد شەھىرىدىكى ئۇيغۇرلار ھەر ھەپتىدە بىر قېتىم ھەر جومە كۇنى خىتاي ئارسالان

ئەخەمە تجان قاسىمى: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر ئېلىنىڭ بېسۋېلىنغان زېمىن ياكى ئەمە سلىگە چىتىشلىق مەسىلە

«شنجائنى تىنچلىق بىلەن ئازاد قىلسا» زور ساندىكى هەربىي قوشۇن ئەۋەتىمەسىلىگى كېرىڭە ئىدى. مۇنداق غايىت زور هەربىي كۈچ بىلەن هەربىي قوشۇن بېسىپ كىرىشىنىڭ ئۆزى بو جاينىڭ «تىنچلىق بىلەن» ئەمەس بەلكى هەربىي كۈچ بىلەن ئىشغال قىلىغانلىغىنى كۆرسىتىدۇ. 1949 - 1950 - بىلەن ئاسىدا

تەخىمنەن 1949-1958 - يىسى كەرسىتە دېپىلىدۇ مىڭ 100-120 (90) مىڭمۇ دېپىلىدۇ مىڭ كىشىلىك كومىمۇنىستلار قوشۇنى ۋە ئۇنىڭغا تەسلىم بولغان 80 مىڭ (ئامدا 100 مىڭ دېپىلىدۇ) كىشىلىك گۈمىندىڭا قوشۇنلىرى بىرلىشپ پۇتۇن ئۇيغۇرلار دىيارىدىكى ختايى مىللەتدىن ئۇزۇزولىگەن ۋە بۇ جايىنى كونترول قىلغۇچى 200 مىڭ ئەتراپىدا بولى (پىڭ ئارمىيە دېخۇعىدى 190 مىڭدىن ئارتۇق دەيدۇ). دېمەك، ئەخەمە تجان فاسىمى مەسىلىسى شەرقىي تۈركىستاننىڭ ياكى ئۇيغۇرلار دىيارىنىڭ ۋە ياكى ختايىنىڭ ئاتىشى بوبىچە «پىڭى ئىكىلەنگەن زېمن» - شىنجاڭنىڭ بېسىۋىلىنىغان زېمن»، «مۇستەملەكە قىلىنغان كولونىيەلەك ۋە كولونىيەلەك سەياسەت يۈرگۈزۈلگەن زېمن ياكى ئەمە سلىگى» كە چىتىشلىق مەسىلىدۇر. ئەخەمە تجان فاسىمى ھەقىقدە

خنثای کومپارتیه سینک تەشۈقانلىرى بويىچە باها بېرىش ۋە شۇ تۆلچەمنى ۋۇللۇنىش دەل «بۇ زىمۇن خنثاي كومپارتىيەسى هاكىمىيەتى ۋە ئارمىيەسى تەرىپىدىن بېسۋېلىنمغان، خنثاي تۆز زىمۇنى تىنچلىق بىلەن ئازاد قىلىدۇ»، دېگەن ختايىنىڭ بۇگۈنكى دۆلەت زىمۇن يۇتونلۇگى نەزەرىيەسى، يەنى تۆزىنىڭ بۇ جايىنى «مۇستەملىكە قىلىمغاڭانلىغى»، بۇنىڭ «تۆز زىمۇنى»، «مۇستەملىكە ئەمە سلىگى نەزەرىيەسى بىلەن پىكىرداشلىق ھېسابلىنىدۇ دەپ قاراش مۇمكىن. ئەخەمە تجان قاسىمىي باھاسى مە سلىسى ختايىنىڭ تۆزىدىلا باشتىن تاڭخىرى زىددىيەتلىك بولۇپ، ھۆكۈمەت كۆپ ئوپلىشىش ئارقىلىق يۈقرىقى باها ئەندىزىسىنى بېكتىكەن. ئەمە لىيە تەن ئەخەمە تجان قاسىمغا يەنە ئايىرم باها بار ۋە بۇ باھالار بۇگۈنكى ئاشكارا ئوتتۇرۇنغا چىقاڭاتقا. خنثاي يېقىندا ئىشلەپ. تارقاتقان ئۇيغۇر زىيالىلىرىنى تېررورىزم بىلەن قارىلاش تەشۈقات فلىمىدە تىلىغا ئېلىنغان ئەخەمە تجان قاسىمى ۋە تۇنىڭ مەيدىسىدىكى مۇستەقلىقلىقنىڭ سىممۇولى بولغان «ئازادلىق تۇردىنى» ھەممىگە جاۋاب بەرمە كەتە.

ئەخەمەتجان قاسىمى سۆز مۇتۇقلىرى ۋە ماقالىلىرىدە باشىتن ئاخرى شەرقىي تۈركىستانىنى «مۇستەملىكە قىلىنغان زېمىن»، خىتايىنى بولسا «مۇستەملىكىچى»، «مۇستەملىكە سىياسەت يۈرگۈزگۈچى»، خىتاي ھۆكمۈرانلىرىنى بولسا «خىتاي مۇستەبىتلەرى» دەپ ئاتىغان. ئۇ يەنە ئۇيغۇرلارنىڭ دۇنيادىكى مۇستەملىكە قىلىنغان خەلقەر ئىچىدىكى ئەڭ ئېغىر مۇستەملىكىگە ئۇچرىغان خەلق، «خىتاي مۇستەملىكچىلىرى» بولسا مۇستەملىكىچىلەر ئىچىدىكى ئەشىددىي مۇستەملىكىچى ئەڭ تەرىقىسىدە چۈشەندۈرگەن.

تولچه ملک باهالارنی پیرشته. بُو خل
«ئىتىراپ قىلىش» وە تەشۇنقات شەكلى
خىتاي كومپارتبىيەسىنىڭ تۈپ سەياسىي
ئىستەرتاپىگىيەسىدىن چىقىش قىلىنغانىدى.
ئۆزۈلىرىنىڭ بۇرۇنقى دۇنيا دۆلەتلەرى
ئىتىراپ قىلغان خىتاي جۇمھۇرىيەتنى
ئاغدۇرۇپ، ئۇنىڭ ئورنىدا يېڭىدىن
دۆلىتىنى قورغان وە پۈتۈن دۇنيادا تېخى
ئىتىراپ قىلىشقا ئېرىشەلمىگەن پەيتلىرىدە
ماقاۋىزىدۇڭ باشچىلىغىدىكى كۆممۇنىست
رەھبەرلىك قاتلىمى مەزكۇر ئىنسانىيەتنىڭ
19- 20- ئەسر تارىخىدىكى بىر قېتىملەق
ئەڭ زور باشقا مىللەتلەر وە ھاكىمىيەت
مەھۋۇجۇت بولغان جايالارنى ئۇلارنىڭ

A color portrait photograph of a middle-aged man with dark hair and a prominent mustache. He is dressed in a light-colored suit jacket over a white shirt and a patterned pinkish-red tie. A small, rectangular blue and white pin or badge is visible on his left lapel. The background is a solid, textured blue.

رەھبەرلىرىنىڭ كوللېكتىپ ئۆلۈمىدىن كېيىن باشقا بىر هەربىي كۈچلەر ۋە ھاگىمەتىنىڭ قوراللىق، ھەربىي ئىشغال فلىۋېلىش ۋەقەلىرىنىڭ بىرى بولغان «شىنجاڭنى ئىشغال قىلىش» ھەرىكىتىنى بۇ تۈنۈلەي «تىنچلىق بىلەن ئازاد ئىلىش» دېگەندەك باش لوزۇنكا ئاستىدا بۇقىرقىي بىر قاتار تەبرىلەر بىلەن تۈزۈگەرتىپ چۈشەندۈرۈپ، ئۆزلىرىنىڭ بۇ جايىنىڭ ئىشغال قىلىنغان زېمىن ئەمەسلىگىنى خەلقئارالق جەھەتنىن قانۇنلاشتۇرۇشغا نىرىشتى. بۇ ھەم ختايىنىڭ «شىنجاڭ ئەزەلدىن جۇڭگۈنىڭ بىر قىسىمى»، «شىنجاڭ غەربىي خەن دەۋىردىن ئارتىپ جۇڭگۈنىڭ باشقۇرۇشدا بولۇپ كەلگەن» دېگەن دەۋااسىنىڭ بىرقىسىمى ئىدى. كومپارtie سەياسىيونلىرىنىڭ فارشىچە، ئەگەر كومپارtie خۇددى كۈمىندىڭچىلاردەك ئەخىمەتجان قاسىمى فاتارلىقلارنى باشتىلا «بۇلگۈنچى»، «خەنزوڭلارنى قىرسقا قاتناشقانى ۋە پېتە كچىلىك قىلغان»، «ئۈچ ۋەلایەت ئىنىقلابى بۇلگۈنچىلىك ھەرىكىتى»، «تۆپىلاڭ» دەپ ئاتىسا ئۇ چاغدا كومپارtie يەرىلىك خەلقئارانىڭ ئالىددا بۇ ئىمنىنى زورلۇق بىلەن ۋە ھەربىي كۈچ بىلەن بېسۋەغان بولۇپ قالار ئىدى. بەندە يەرىلىك خەلقئارىنىڭمۇ فاتتىق فارشىلىغىغا ئۇچرىشى، بۇ جاي زىددىيەت ئۇچىغى بولۇشى مۇمكىن ئىدى. مەنتىقىگە ئۇيغۇن ئەمەس، يەنى خىتاي تەرەپنىڭ تەشۈقاتىغا ماس كەلمىگەن نۇقتا شۇكى، ئەگەر ئۇلار

نۇرۇلغان ھەم مەۋجۇت بولغان شۇنىڭدەك سۈۋېت ئىتتىپاقى بىلەن زىچ ھەمكارلىق ئۇرىنىپ ئۇنىڭ ھەر جەھەتنىن ياردىمى ئەز قوللىشىغا ئېرىشكەن شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيەتدىن ئىبارەت ئۆز دۆلەت بایارىغى، دۆلەت ئاپىاراتى، ئارمىيەسى، ئەدلiliye سىستېمىسى، مىللەti ۋە دىننى سەياسىتى، ماڭارىپ ۋە مەدەنلىيەت سەياسىي سىستېمىسى، سودا - ئىقتىسادى سىستېمىسى قاتارلىق بارلىق مۇستەقىل دۆلەتچىلىك قۇرۇلماسىغا ئىكەن مۇستەقىل مىللەti ھۆكۈمەت ھەرگىز 1946 - يىلى 6 - ئائىدا گۆمنىداڭچى خىتاي تەرىپىدىن يوقىتلەمىدى.

بۇ ھاکمیيەت بەلکى 1949- يىلىنىڭ ئاخىرلىرىدا خەلق تەرىپىدىن «سوئىملىۋەك ھېبرىمىز» دەپ ئاتالغان لە خەمەتجان قاسىمى، ئالىي ھەربى قوماندان ئىسماقلىك مۇنۇنۇۋە قاتارلىق شەرقىي ئۈرۈكستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ يادروسىنىڭ ھېبرىي ئايروپىلان قازاسى» ساملىق ھازىرغىچە دۇنيانى فايىل قىلالىيغان سىرلىق كوللىكتىپ ئۆلۈمىدىن كېيىن خىتائى خەلق جۇمھۇرىيىتى نوشۇنلىرى، «يەنى خەلق ئازادلىق ئارميمىسى» سىك «پۇتون شىنجاڭ»نى ئىشغال قىلىشى بىلەن ناخىرلاشتۇرۇلدى ۋە بارلىق مۇستەقىل دۆلەتچىلىك ئۇرۇلمىسى، دۆلەت ئاپاراتلىرى بىكار قىلىندى، ئائى بۇلتەلە، دۆلەت

نہ بیجان تُرسُون، تاریخ په نلریناڭ دوكتورى

ئەخەمەتجان قاسىمى قاتارلىقلار ئۆلەمدى، ئەگەر 1949- يىلى 9 - ئايدا بېيىتىغا بېرىپ، خىتايىنىڭ يېڭى دۆلەت قۇرۇشنى مۇزاکىرە قىلىپ بېكىتىدىغان مەملىكەتلەك سەياسى كېڭىشى يىغىندا: «بىز جۇڭگۇ كۆمپارتبىيەسىنىڭ رەھبەرلىگىدە بويسوںىمىز» دەپ ئىلان قىلغان بولسا ئۇيغۇر سەياسى تارىخى باشقىچە يېزىلغان بولار ئىدى. ئۇ چاغدا ئەخەمەتجان قاسىمىغا بۇگۈنكى ئۇيغۇرلار ئەمەس، ئۇنىڭ ئاشۇ ۋاقىتىنىڭ سەپداشلىرى - يەنى جۇمھۇرىيەتنى قۇرۇشقا قاتناشتىن ئابدۇرەتۇپ مەحسۇم، رەھمەجان ساپىرىجاحى، زىيا سەمەدى، زۇنۇن تېپىۋۇ ۋە باشا ئۇنلىغان دوستلىرى، پىكىرداشلىرى، شۇنىڭدەك ئۇنىڭ رەھبەرلىگىدە كۈرەش قىلغان شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيەتنىڭ مىڭلىغان جەڭچى - ئۇفتىسىپلىرى، كادىرىلىرى ۋە خەلقى، جۇملىدىن پۇتۇن ئۇيغۇر خەلقى ۋە باشقىلار ئۇنى يۇكسەك مۇھەببەت ۋە ھۆرمەت بىلەن سۆپىمەي ھەم سېغىنماي، ئەكسىچە ئۆز مۇھەببەتلىرىگە پۇشايمان قىلغان بولار ئىدى ھەم ئەخەمەتجان قاسىمى ئاللىبۇرۇن ئۇنۇلۇپ كېتىلەتتى. ئابدۇرەتۇپ مەحسۇم، زىيا سەمەدى، زۇنۇن تېپىۋۇ ۋە يۈزلىگەن كىشىلەر شۇنىڭدەك بۇگۈنكى ھايات - ماماتقا دۈچ كەلگەن ئۇيغۇرلار ئۇنى ئەسلامىگەن بولار ئىدى. ئەخەمەتجان قاسىمى ئۇيغۇرلارنى يادرو قىلغان ئاخىرقى مۇستەقىل ھاكىمىيەت، 1944 - يىلى 12 - نويەبردە قورۇلغان شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيەتنىڭ ۋە مىللەي ئازادلىق ئىنقىلاپنىڭ ئاخىرقى ئالىي رەھىرىدۇر. ئۇ، خەلق تەرىپىدىن «داھىمىز»، «سۆيۈملۈك رەھىرىمىز» دەپ ئىتتىپ قىلىنغان ۋە ئاتالغان ئەربابتۇر، تېخى هازىرغىچە ئۇيغۇرلار ئەخەمەتجان قاسىمىدىن باشقا ھېچكىمنى «سۆيۈملۈك رەھىرىمىز» دەپ ئاتاپ ئىتتىپ قىلىپ باقىنى يوق. ئامما، 1947 - يىلى 25 - فېۋزال كۇنى ئۇرۇمچىدىكى 10 مىڭ خەتكى ئامايشچىسى «ئەخەمەتجاننى ئۆلتۈرەيلى، يوقالسۇن ئەخەمەتجان» دەپ شوئار تۈۋلەپ ئامايش قىلىپ ئۇنىڭغا بولغان چەكىسىز ئۆچەنلىكىنى ئىپادە قىلغاندى. بۇگۈنكى كۈندىكى قىسىمەن ئۇيغۇر ۋە باشقىلاردىكى ئۇنىڭغا بولغان قىسىمەن ئۆچەنلىك ياكى ئەيبلەش بىلەن ئاشۇ خەتكى ئەرەبىي - سەياسى ۋە پۇقرىرىنىڭ ئۆچەنلىكى ئارىسىدا قانچىلىك پەرق باركىن تالڭا؟ ئۇيغۇر ۋە باشقا ھەر مىللەت خەلقنىڭ قوزغىلىكى ۋە ھىمایىسىدە

Он был патриотом своего Отечества

Рахимов Аблиз родился 10 февраля 1926 года в городе Кульджа Нилкинского района Синьцзян-Уйгурского автономного района КНР в простой рабочей семье. Отец – Рахимов Исмаил, 1903 года рождения, являлся домоправителем в одном из районов г. Кульджа, в 1949 году заболел натуральной оспой, и в результате тяжелой болезни скончался. Мать – Халирова Аимхан 1909 года рождения, занималась домашним хозяйством и воспитанием детей, после смерти мужа взяла на себя его обязанности и до самой смерти была домоправительницей.

В браке у них родилось 5 детей: Аблиз (1926), Сара (1930), Гупур (1932), Турсун (1937) и Абдыкерим (1939).

Сара вышла замуж в 20 лет, была домохозяйкой и воспитывала одного ребенка. Гупур, закончив школу, работал на разных работах, позднее стал владельцем лавки и был торговцем, воспитывал 3 детей. Турсун и Абдыкерим вместе с отцом перенесли заражение натуральной оспой, и в связи с постинфекционными осложнениями в последующем являлись инвалидами детства по зрению.

С 1933 по 1940 год Аблиз учился в средней школе №4 г. Кульджа.

С 1940 по 1944 год работал разнорабочим в типографии, на рынках, влавках.

В 1944 году был призван на во-

Аблиз Рахимов в Советское время

енную службу в Уйгурскую Национальную Армию. Принимал участие по защите своей Родины от гоминдановских захватчиков. После окончания войны продолжил службу в Уйгурской Национальной Армии. Дослужился до звания старшего лейтенанта.

В 1950 году, в связи с присоединением Синьцзян-Уйгурского автономного района к Китайской Народной Республике, перешёл на службу в Китайскую народную освободительную Армию.

В том же году познакомился со своей будущей женой, Ивашиной Ниной Григорьевной 1930 года рожде-

ния, из семьи простого рабочего и домохозяйки. В 1951 году они сыграли свадьбу. В браке родились 5 детей: Рахимов Шухрат (1951 г.р.), Рахимова Дылдар (1957 г.р.), Рахимов Джурат (1958 г.р.), Рахимова Дильнура (1961 г.р.), Рахимов Пыркат (1963 г.р.).

Аблиз Рахимов (стоит на заднем плане) с однополчанами

В 1952 году был призван на учебу в Высшую партийную школу г. Пекин Китайской Народной Республики, где проучился 3 года. И в 1954 году был направлен на прежнее место службы в должности командира роты в звании капитана. Прослужил на данной должности до февраля 1961 года.

В апреле месяце в связи с тяжелой политической обстановкой на территории Синьцзян-Уйгурского автономного района был вынужден иммигрировать с семьёй в СССР. Месяц находился в санитарной обсервации и в мае 1962 года направлен с семьей на постоянное место жительства в Киргизскую ССР, Сокулукский район, совхоз Фрунзе. По прибытию устроился на работу поливщиком и проработал около 10 лет. Затем в 1973 году был направлен на учебу на квалификацию шофера автомашин. После окончания учебы был переведён водителем в автопарк.

Работал в данной должности до 1993 года, тогда же и ушел на пенсию, где занимался воспитанием внуков, домашним хозяйством.

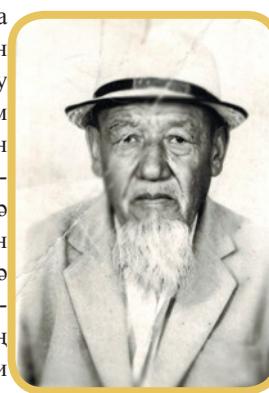
18 июля 1998 года скончался после продолжительной болезни.

Родственники и коллеги по сей день вспоминают его только добрыми и теплыми словами, как светлого, честного и бескорыстного человека.

**Нина Ивашина,
супруга Аблизы Рахимова,
совхоз им. Фрунзе,
Сокулукский район**

Бизде шундақ адәмләр яшиган. (Әслимә)

- Паләкниң гәрдиши шу жиллири уышак беликлирим билән өйсіз талада калған күнлирим болған, һәттә йәйдиган нанму болмай калған күнлиримниң биридә мошу Абдукерим һажым маңа ярдәм көлини сунуп, һазир туруватқан өйүмізгә һәккис օрунлаштуруп, путумға турувалғычә ярдәм қылған адәм мошу. Мән у кишини өмрүмнің ахирігічә һөрмәт килимән. – дәп, гепини түгәтти Осман. Османдың гәплирінің аңап: «Яхшиларни әзизлә күчәп, яманлардин

кутилғын нери кечип» деген сөз көnlүмдин кечип, әшу меңриван адәмни көрүшкә интизарлығын үлғайған еди. Биз әшундақ паранлар ара Абдукерим һажымниң өйгә келип һойлисіга кирдүк. Һойлисидики үзүм барининиң астидин бүглүктә бир рус момай билән паранлишип олтарған екән. У бизни көрүш билән орнидин туруп:

- Келиннлар балилирим, келиннлар – дәп, бизни хуш қарши алди. Биз һаләттән сораңқандын кейин сәзгүр момай, мән қайтай – дәп, орнидин турди.

Абдукерим һажи болса алдин ала тәйярлап қойған сумкидики ун, май-нан вә көктатларни берип момайни узитип қойди. Андин кирип биз соригичә өзи сөзини башлиди.

- Бу аял мошу йезиниң турғуни, мошу йәрдә түгүлған. Бурун биз мошу со-входза биллә ишилгән. Һазир унин ери өлүп кәтти. Огул-қызыли Россияға кетишти. Бу момай болса түгүлған йерини әзизләп, өлсәм еримниң йенида ятимән дәп, Россияға көтмиди. Мана балилирим түгүлған йәрниң әзизлиги қандақ. Мана

вападарлық. Һазир у ялғуз яшайду. Арилап бизниң өйгә келип туруду. Қурук чикармас үчүн, қолдин келишичә ярдәм килип түрүмән, деди.

Параң билән болуп қеріғанда силәрни соримантимән һосман, бу яқ ким болиду? – дәп маңа қариди.

- Бу мениң ағинәм. Йекинда мошу бизниң өзінің көчүп көлдди. Өзи «Иттипақ» гезитимизниң хадими. Сиз билән тонуштурай дәп башладап қолдим. Сиз миллій инқилапта қатнашқан уруш-

ларни мана ағинәмгә сөзләп берин, сиз гезитқа өзінің әрзийдига адәм сиз.- деди. һосман, һосманнин гепиниң аңап: 90 гә тақап қалған һажикам сәл ойлунуп:

- Һә, яхши. У тәрәплирини сөзләп қәлсәм, ичим ечишиду. Шунчиллик әткән-тәгінімиз әмәлгә ашмай, әзиз вәтенимизниң қолдин чикирип койдуқ хәп-дәп һарсın һакикам йән сәл ойлунуп:

- 1945-жили мән Сопаҳун әттиди тәркивидә Аксу вилайитидә Гоминданға қарши қанлик жәнгә қатнаштым. Биз акопта батлинип яттуқ. Гоминдан басқунчилери үйекинлаشتы.

Шу мәннел урушта танкиси бар отряд командиризиз Сопаҳун, алға! – дәп буйрук аңанда вакыриди. Бизниң кошунлиримиз, һүррәй! – дәп вакырап, курал-яраклирини сайритип Гоминдан басқунчилери қаттиқ зәрбә бәргән едуқ. Шу чағда чекинген басқунчиларни әсиргә чүшүрүп, кураллирини мусадирә күлгәнлиримиз ھелимү есімдин чиқмайды. Кейин Жин, Шихо, Йәнсихай урушлирига қатнаштым. Андин кейин Манас дәрияси бойида ик-

кинчи азат нишанлық полк тәркивидә мұдапайәдә болғанда... –деген гепиниң мошу үерігә қәлгәнді дегендә һажикам не-миду һарсинаң гепини тохтатти. Шу пәйттә мән Үч вилайэт миллій инқилавиниң тарихини оқуп билгәнлигім үчүн Абду-

керим һажим гепинин ахирини ейтмай немигә хүрсинаң қалғанлиғиниң сәвәвіни үшәнгән едим. Шунлашқа һажимкамға башқа соал берип аварә килмидим.

Мән ахирки –үч жыл ичидә Кән-Булуң үйесіндә ҳәтиржәм яшап, Абдукерим һажикмни пат-пат йохлап турдум, у дайимла әшү қанлық жәнлөргө кирип ғәлибә казанған пәйтлирини әсләп параң қип кетиду. Андин Иттипақ жәмийиттимизниң налини сорап, өзиниң яхши тилемлирини изнарлап, «Иттипақ» гезитимизниң сүпәтлік вә тохтимай чиқип туришиға дуа бәргән пәйтлириниң гувачиси болған едим.

Әпсүс: «Сайрамниң көли дәйду, үә ақмайду-ташмайду, өлүмниң дәриги кәлсә, яш-қериға бақмайду», шу жиллар ара қәддинес ағинәм Қадиров һосман дүния-дин өтүп қатти. Энди Шәркій Түркістан үч вилайэт миллій инқилавимизниң сабык жәниси Абдурахманов Абдукерим һажим 2020-жили июнда 93 йешида вапат болды.

Абдукерим һажим ана вәтенимизниң мұстәқиллигини арман қилип әткән әшү сәргүзәштилирини өмрүнин ахирігічә дилида саклап қалған болса, унин билән өткүзүп, аңлиған сәргүзәштилирим мениңмү қөңлүмдә өмрүмниң ахирігічә үнтулмайдынға ишәнчим ками!

Илаһим, унин яткан жайи җәннәттә болсун. Амин!

**Абдусалам Ғаппар
Тоқмақ шәһири**

ئەخەمەتجان قاسىمى: شەرقىي تۈركىستان ئۇيغۇر ئېلىنىڭ بېسۋېلىنغان زېمىن ياكى ئەمەسلىگە چىتىشلىق مەسىلە

زېمىندىكى ئاساسلىق مىللەت - ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىي جەھەتنىن بۇ زېمىننىڭ قەدەمى دەۋولەردىن داۋاملاشقاڭ ئېگىلىرى، يەنى ئۆز تۇپراقلىرىغا ئىگە «ئىندىجىنىش» «بەرلىكخەلق (ئېكەنلىگى، ئۇلارنىڭ ئېنىڭىچى جەھەتنىن يوقتىلىش ئەمەس، بەلكى ئۇلارنىڭ تۆزلىرىنىڭ ئاخىرقى ھاکىمىيەتلەرنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش هوقوللىرى بارلىغى مەسىلسىدۇر. ئەگەر ئەخەمەتجان قاسىمدىن ئىبارەت ئاشۇ ئالىي رەھبەر ۋە ئۇنىڭ كابىنېتى بېيجىڭىغا ۋە كىل بولۇپ بېرىپ، خىتاي خەلق جۇمھۇرىيىتىنى قۇرۇشقا قاتنىشىپ ئۇنىڭ رەھبەرلىكىنى شەرتىز، تەلەپسىز ئىتساراپ قىلغان بولسا، ھەتتا خىتاي كومۇنۇستىلىرى ۋە دە قىلىپ كەلگەن مىللەتلەرنىڭ ئۆز تەقدىرىنى ئۆزلىرى ھەل قىلىش پېرىنسىپى بوبىچە فېدېراتىسىيەلىك هوقۇق رامكىسى ئاستىدا مەسىلىنى ھەل قىلىش تەلىپىنەمۇ قىيمىي ئۇنىڭ بىر يەرلىك ئەمەلدارغا ئایلانغان بولسا، بۇ ھازىر ئۇيغۇرلارنىڭ سەياسى دەۋاسىغا تەتۈر تاناسى بولاتتى. بۇ خىل، بىر ھۆكۈمەتنىڭ ئالىي رەھبەرلىرىنىڭ ئۆزۈشىدىن كېپىن بۇ ھۆكۈمەتنىڭ ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇشى ھەم ئۇنىڭ تېرىتىرييەلىرىنىڭ ھەربىي كۈچ بىلەن ئىگلىۋېلىنىشى تارىختا بولغان ھەم كەم ئۇچرايدىغان ھادىسى ئىدى.

واشىنگتون، 2021-يىل، 4-ئاپريل

ئەندە شۇنداق 1949 - يىلى 8 - 10 - ئايلاردىكى تىراكىيەلەر بىلەن خۇلاسلاندى، تامام. ئۇيغۇرلار مەسىلىسى ئۇيغۇرلار ۋە ئۇلارنىڭ ۋەتىنى ۋە مۇستەملەكە قىلىنغاندىن بۇيان بۇگۈنكىدەك خەلقئارالاشىغان، بۇگۈنكىدەك دۇنيانىڭ قۇدرەتلىك دۆلەتلىرى خەلقئارا سەھىنگە ئېلىپ چىقىغان ۋە بۇۋاستە خىتاي مەركىزى ھۆكۈمىتىنى مەحسۇس «ئۇيغۇر قىرغىنچىلىغى» نۇقتىسىدىن تۇرۇپ قاتتىق ئېيبلەمىگەندى. ئۇيغۇر خەلقى ئەلا ئەلا ئەلاقلىق، ھايات - ماماتلىق باسقۇچىغا كىرگەندە بۇ مەسىلە دۇنياۋى ئەسلىگە رەسمىي ئايلاندى. ئۇنداقتا بۇ مەسىلە پەقەتلا «مەلىلىي قىرغىنچىلىق»، «مەدەنیيت قىرغىنچىلىغى» ياكى «ئىنسانىيەتكە قارشى جىنaiيەت مەسىلىسى «مۇ؟ ئەلۋەتتە خەلقئارا سەياسەت، خەلقئارالق ئەھدىنماھەر، دۇنيا ئۇرتاق ئىتساراپ قىلىدىغان دۇنياۋى تەرتىپ نۇقىلىرىدىن ئۇيغۇرلار مەسىلىسى ئەندە شۇنداق رامكا ئاستىدا ئۇتقۇرىغا قويۇلدۇ ۋە خەلقئارالق نۇقىدىن ھەل قىلىنىدۇ. بۇنىڭ بىلەن بىرگە بۇنىڭ يانداشىمىسى، يەنى مەسىلىنىڭ تۆگۈنەمۇ ھەل قىلىنىش باسقۇچىغا كىرىدۇ ئۇنداقتا مەزكۇر «قىرغىنچىلىق» ۋە «ئىنسانىيەتكە قارشى جىنaiيەت» نىڭ تۇپ يىلتىزى نېمە؟ دېگەن مەسىلە ھەل قىلىنىشى كېرەك بولىدۇ. ئۇ دەل ئۇيغۇرلار ۋەتىنى، يەنى شەرقىي تۈركىستان ياكى شىنجاڭنىڭ بېسۋېلىنغان، مۇستەملەكە قىلىنغانلىغى، بۇ

قىلىشىدىن ساقلىنىش قاتارلىقلار ئىدى. ئۇيغۇرلارنىڭ سەياسىي تەقدىرى ئەندە شۇ خەلقئارا مۇناسىۋەتلىر، جۇملىدىن ساتالىنىڭ سەياسىي ئىستەتىپگىيەسىدىكى تۆزگۈرشىلەر جەريانلىرى بىلەن باغلەنىپ قالدى. ئەگەر دە خىتاي كۆمپاراتىيەسى غەلبىيە قىلامىسا، ئىچكى ئۇرۇش يەنە داۋاملاشسا، غەربىيەرس خىتاي ھاكمىتىي داۋاملىق ھەرىكەت قىلسا، ساتالىن شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى سەياستىنى تۆزگەرتەمى، بەلكى ئاخىردا يەنلا پۇتۇن رايوننى ئۆز تەسىرى ئاستىدىكى، يەنى سوپۇت تەسىرى ئاستىدىكى خۇددى موڭغۇلىيەدەك مۇستەقلى دۆلەت قىلىش يولىنى تۇتۇشى مۇمكىن ئىدى. سوپۇت ئىتتىپاقي بىلەن غەرب ئارىسىدىكى توقۇنۇش ۋە رەقىلىكىنىڭ كۈچچىشى غەربىكە قارشى ئىتتىپاقي بۇ ئۆزگۈرشىلەر، خەلقئارا جەھەتنىكى سوغوق مۇناسىۋەتلىر ئۇرۇشنىڭ شىدەتلىك كۈچچىشى ئاخىرى ساتالىنىڭ ئەخەمەتجان قاسىمى باشچىلىغىدىكى مۇستەقلى شەرقىي تۈركىستان ئەلۋەتتە خەلقئارا ئەلۋەت ئەلۋەتلىك كۈچنى تاللىشى، بۇ زور كومەمۇنىستىك دۆلەتنى ئۆزىنىڭ ئامېرىكىغا، غەربكە، دېمۆكراتىك دۇنياغا قارشى ئىتتىپاچىسى قىلىشقا ئېلىپ كەلدى. ئەلۋەتتە ساتالىن ئۇچۇن ئاجىز ئۇيغۇرلارنىڭ مۇستەقلىلىق پايدىسىز ئىدى خالاس. چوڭ كۈچلەر ئارىسىدىكى ئۇيغۇر تەقدىرى ۋە ئۇيغۇر ھەبەرلىرى ھەر قانچە كۈچلۈك بولسىمۇ، تەسىرى ئاستىدىكى مۇستەقلى دۆلەت بولۇپ

(ئاخىرى. بېشى 9 - بەتىه)

لېكىن ئەخەمەتجان قاسىمىنىڭ سۆز نۇتۇقلەرىدىكى بۇ ئاتالغۇلار كېپىنىكى ۋاقىتلاردىكى كۆمپاراتىيەدەۋرىدىكى نەشىرىلىدە چىقىرىلىپ تەھرىزلىپ ئېلان قىلىنغانىدى. خىتاي كۆمپاراتىيەسى ئەقىقى تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنى ئاخىرلاشتۇرۇشى ۋە پۇتۇن ئۇيغۇرلار دىيارى - شىنجاڭنى ئىگلىشى بۇ پۇتۇنلەي خەلقئارا مۇناسىۋەت توقۇنۇشى ھازىرلىغان خەلقئارالق ئاتىمىسىپرا بىلەن باشلىنىشلىق ساتالىن ھۆكۈمىتىنىڭ يول قويۇش، بېرىۋېتىش تەدبىرىنىڭ نەتىجىسى ئىدى. سوپۇت ئىتتىپاقي بىلەن غەرب ئارىسىدىكى توقۇنۇش ۋە رەقىلىكىنىڭ كۈچچىشى غەربىكە قارشى ئىتتىپاقي بىلەن ھاسىل قىلىش ئېتىپاچىغا ئېگە ساتالىن ھۆكۈمىتىنىڭ خىتاي سەياستى، «شىنجاڭ»، يەنى «شەرقىي تۈركىستان سەياستى»نى ئۆزگەرتىشكە ئېلىپ كېلىپ، ئىچكى ئۇرۇشتا غەللىبە قىلىۋاتقان خىتاي كۆمپاراتىيەسىنىڭ بۇ جايىنى ئىشغال قىلىشى ۋە ئۇنىڭغا ياردەم كۆرۈستىش، بۇ ئارقىلىق بۇ رايوندا غەرب قۇرۇرەتلىك دۆلەتلەرىنىڭ قوللىشى ۋە ئىتساراپ قىلىشىدىكى بىرەر مۇستەقلى دۆلەتنىڭ قۇرۇلۇشنى توسۇپ، ئۆزىنىڭ ئارقا سېىنى خاتىرچەم قىلىش، بۇ زېمىننىڭ خەلقئارالق ئۇرۇش، ياكى ئۆزىنىڭ ئۇيغۇرلارنىڭ مۇستەقلىلىق چارىسى بولۇشدىن، بازىسى بولۇشدىن، قىسىسى غەربىندا ئەخەمەتجان قاسىمى: شەرقىي تۈركىستان ئەلۋەتتە خەلقئارا ئەلۋەت ئەلۋەتلىك دۆلەت بولۇپ

Парламент Великобритании единогласно назвал нарушения в Синьцзяне геноцидом историческим голосованием

Нижняя палата парламента Великобритании 22 апреля единогласно проголосовала за то, чтобы заклеймить злоупотребления в отношении уйгур и других тюркских мусульман в Синьцзян-Уйгурском автономном районе (СУАР) на северо-западе Китая как часть политики геноцида и преступлений против человечности, став третьим мировым законодательным органом, сделавшим это.

Историческое голосование стало первым случаем, когда предложение об объявлении геноцида было принято без сопротивления в британском парламенте и последовало за аналогичными обозначениями геноцида со стороны правительства США, а также законодателей в Канаде и Нидерландах.

Считается, что с начала 2017 года власти СУАР удерживали до 1,8 миллиона уйгур и других мусульманских меньшинств в обширной сети лагерей для интернированных. В то время как Пекин первоначально отрицал существование лагерей, Китай в 2019 году изменил курс и начал описывать объекты как «школы-интернаты», которые обеспечивают профессиональную подготовку уйгуров, препятствуют радикализации и помогают защитить страну от терроризма.

По сообщения RFA и других средств массовой информации показывают, что те, кто находится в лагерях, задерживаются против их воли и подвергаются политической идеологической обработке, регулярно сталкиваются с грубым обращением со стороны своих надзирателей и терпят плохое питание и антисанитарные условия в часто переполненных учреждениях. Бывшие задержанные также рассказали, что подвергались пыткам, изнасилованиям,

стерилизации и другим злоупотреблениям во время содержания под стражей.

В заявлении IPAC говорится, что обсуждение 22 апреля было инициировано депутатом-консерватором Нусратом Гани, членом Межпарламентского альянса по Китаю (IPAC), и было поддержано всеми основными оппозиционными партиями. Движение призывает правительство Великобритании выполнить свои обязательства по Конвенции ООН о геноциде и использовать «все соответствующие инструменты международного права», чтобы положить конец злоупотреблениям в отношении уйгуров.

«Сегодня парламент выступил в один голос и назвал зверское угнетение уйгуров Коммунистической партией Китая тем, чем оно является: геноцидом», - сказал Гани.

«Работа на этом не заканчивается. В соответствии с Конвенцией о геноциде у нас есть торжественное обязательство действовать для предотвращения новых злодействий. История не осудит нас по-доброму, если мы этого не сделаем».

Гани сказал, что Великобритания больше не может вести «обычные дела» с Китаем из-за нарушений прав в СУАР, добавив, что правительство должно провести комплексную проверку цепочек поставок, чтобы убедиться, что они не привязаны к принудительному труду в регионе.

По мере усиления международного контроля над ситуацией в СУАР Пекин

все чаще «переводит» заключенных на работу в основном в условиях принудительного труда, часто в ключевом секторе производства хлопка в регионе.

В последние дни и недели известные бренды, такие как Nike, H&M и Adidas, публично взяли на себя обязательства прекратить закупку хлопка из СУАР, после чего китайское правительство открыто угрожало им, и они стали объектами гражданско-борьбы по всему Китаю.

«Британское правительство должно гарантировать, что оно не будет развивать более тесные торговые или инвестиционные связи с Китаем, пока его правительство не прекратит преследование уйгуров и не отменит санкции в отношении своих собственных депутатов», - сказал Гани.

Следуйте словам «осмысленным действиям»

Голосование в четверг также приветствовали сенаторы США Боб Менендес, который является председателем сенатского комитета по международным отношениям, и Марко Рубио, вице-председатель Специального комитета сената США по разведке. Оба законодателя также являются сопредседателями IPAC.

«Сегодня британский парламент пролил свет на вопиющие злоупотребления, которые китайское государство совершает против уйгурского народа», - сказал Менендес.

«Мы обязаны жертвам этого геноцида заявить о жестоком преследовании

уйголов Коммунистической партией Китая. Свободный мир должен объединиться и призвать китайское правительство к ответу за эти злоупотребления».

Предстоящие дебаты

Президент WUC Долкун Иса сказал уйгурской службе RFA, что единогласное решение ознаменовало «еще один исторический день для уйгурского народа», и выразил благодарность за поддержку.

«Сегодняшнее признание помогает проложить путь к свободе миллионов уйгур, томящихся в китайских концлагерях», - сказал он. «Это признание не только дает надежду уйгурскому народу, но и побуждает другие правительства признать геноцид 21 века».

В своем заявлении WUC призвал другие правительства «последовать их примеру» и предпринять конкретные усилия для юридического определения преступлений против уйгур и других мусульман в СУАР.

На следующей неделе комитет по иностранным делам итальянского парламента планирует обсудить резолюцию, предложенную членом IPAC Дельмасстро делле Ведове, осуждающую злоупотребления в отношении уйгур, в то время как движение под руководством члена IPAC Самуэля Коголати, квалифицирующее действия правительства Китая в СУАР как геноцид, было внесено бельгийским парламентом, заявил IPAC.

Члены IPAC Маргарет Баузе и Гайд Йенсен возглавляют публичные слушания по заявлению СУАР о геноциде в немецком бундестаге в следующем месяце.

Уйгурская служба РФА. Перевод Алима Сейтоффа. Написано на англ.языке Джошуа Липесом.

Насил Абдриров

Болмифин сән бепәрва

Чин дилиңдин миilliитиңгә сөйүнсән,
Тәғдиригә сән хәлкиңин көйүнсән.
Пурсәт кәлди ярдәм қолин сунушка,
Төлидинму бәдәл пулин бүгүн сән.

Нәттәя ятлар ярдәм қолин сунмақта,
Қонғиригин тәшвишләрни урмакта.
Оз хәлкигә көйүнмигән бәзиләр,
Бу ишларга чәттин қарап турмақта.

Мәнзил қарап һармай чапсун боз етиң,
Бепәрвадин болмифин сән бу қетим.
Ай-юлтузиң парлигандан асманда,
Кизармасстин ақ болиду, бил! бетиң!

Сегиниши

(Тәгэдир тәкъказаси билән
чэт жүтларда яшаватқан
қериндашилиримга)

Жүттин жирақта жүрсәммү өзәм,
Көңлүм сән билән кечә һәм күндүз.
Жутнин салимин берип турғандәк,
Парлар асманда ай билән юлтүз.

Балилиқ чағлар өткәч қойнуңда,
Иссиктур маңа һәр бир гиярин.

Насил Абдриров 1959-жили, 20-апрель куни Казақстан Республикасы, Алмұта вилайети, Уйгур национальности. Авам үйеси. 1976-жили ала бағалар билән пүтүрүп, Алмұта шәһиридики Абай национальный педагогический институтында оқушыбы чушиду.

Мәзкүр оқушы орнини 1980-жили қызыл диплом билән пүтүрүп, ози окуган мәктәпте 35 жил «тәсвирий сәнъет әс сизи» пәни муәллими болуп ишиләп кәлмәкта.

Насил Абдриров мәктәпте оқуп жүргән чагырида уйгур әдебиятiga қызықкан. У дәсләп некайә үезип жүргән болса, кейинки жылларда шеир

иезишиңа башилиган. Униң шеир-некайишири наңийәлик әс республикалық гезитләрда давамлиқ бесилип кәлмәкта.

Насил Абдрировның бир топ шеирләренни гезит оқурмәнлиригә һавалә қиливатимиз .

Редакция

Мәднийә язсам қәләмни елип,
Түгүмәс һәргиз мениң сиярим.

Сегинип сениң иссик қойнуңни,
Болса қанитим учуп бараттим.
Киндик қеним төкүлгән жутта,
Болса амалим мәңгү қалаттим.

Хәлқым бар

Хәлқым бар махтансам махтанғидәк,
Зиминим бар байликкиму һәм толған.
Тәклиманан құмлириға көмүлгән,
Излирим бар әсирләргә тәң болған.

Деханчилиқ ата кәспи хәлкимин,
Ашлик терип мол һосулдин тағ қылған.
Йәр астидин су йәткүзүп чөлләргә,
Кәтмән чепип чөл далани бағ қылған.

Кәшип қылған дәсләп болуп қәғәзни
Шу қәғәздә талай мәктүп йолланған.
Мәктүптиki үезикларму хәлкимин,
Өзгә ханму шу үезикни қолланған.

Илим-пәнгә һәссе қошуп салмақлиқ,
«Кутадғу» һәм «Лугитини» қалдурған.
Нахша-уссул, саз-нәғмиси, мұқами,
Чаңқиғанда усулуқни қандурған.

Кирик һүнәр темип түрғач бармақтын,
Мәшінүр унин ғиләмлири токулған.
Мәгрүр турар қона қорған тамлири,
Әждатлирим қоллирида сокулған.

Ат үстидә оқ-я тутуп қолиға,
Артқа- алға бирдәк оқни яздурған.
Көрүп сәйян چевәрлигин хәлкимин,
Китавига «Уйгур» намин яздурған.

Немишкіду мана шундақ хәлиқтін,
Үзин өрүп тәләй кечип жүриду.
Көзлиридин ериқ болуп еkip яш,
Еғир күнләр хәлким кечип жүриду.

Елип келәр кечип жүргән тәләйни,
Тарих чеки техи талай айлинип.
Нәссе қошмай қайтурушқа тәләйни,
Қалмай дәймән мәнмү чәттә айрилип

Амәт қуши қайта қонуп бешиға,
Йетәр хәлким шу күн күткән бәхтигә,
Ай-юлтузи орун елип теридин,
Егә болар шу күн тажу-тәхтигә.

Мана шуна махтинимән һәр дайим,
Томуримда әзиз хәлким қени бар.
Хәлким билән хошаллиғин тәң бөлүп,
Тойин тойлар күнләр алда һели бар.

Ач көзүңни, һәй дүния

(ВВСниң партилатқұч хәвирини
оқығандын кейин....)

Аңлат бүгүн қандашларниң
хорланғинин,
Түрмиләрдә дәпсәндә боп зорланғинин.
Ичим көйди пәрвасиз бу дүнияға,
Көрүп унин көзлириниң корланғинин.

Немә гуна барды шунчә жуюлмиған,
Көз қалмиди аччиқ яшлар қуюлмиған.
Бәзи өзин зорлап күлсә, күлкисидә,
Хошаллиқнин изнасими туюлмиған.

Оз йерида өзгә болуп саналғини,
Теріктәк дүния бойлап тарағанни.
Қалғанлири қәпәзләрдә азап чекип,
Гунаһи шу- Уйгур болуп яралғини.

Ач көзүңни, һәй дүния көргин уни.
Ярдәм сорап қолин созған, көргин
Иүнни.
Бир чағларда жаһан кәзгән шу
әждатнин,
Бүгүн болса қалмиғандәк һәжәп хуни...

Состоялся благотворительный концерт

3 апреля 2021 года в Арт Ресторане «Ала Тоо» прошёл «День уйгурской молодежи». Организаторы данного мероприятия - Комитет молодежи ООУ КР «Иттипак».

Вечер начался с уйгурского танца в исполнение ансамбля «Юлтуз». Затем ведущие вечера Фархад Салиев и Кураш-Али Айсаев поприветствовали присутствующих гостей и предоставили слово председателю ООУ КР «Иттипак» Аскару Касымову. В своей речи Аскар Тумурчинович подчеркнул важность и значимость данного мероприятия, а также кратко рассказал о проделанной работе Комитета молодёжи за прошедший год. После этого Аскар Касымов вручил благодарственные письма за проделанную работу: председателю Комитета молодёжи Ришату Аипову и зампредседателя Комитета молодежи Гульбахре Ниязову.

Затем председатель Комитета молодёжи и зампредседателя вручили благодарственные письма членам Комитета молодежи: Айсаеву Кураш-Али, Садыкову Ришату, Турдиевой Сабине, Хасановой Шахназ, Имамову Шерзату а также тем кто вносит свой

вклад в развитие не только комитету молодёжи но и ООУ КР «Иттипак» в целом: ансамблю «Юлтуз», магазину «Восточная лавка» и певцу Салиму Хасану.

После окончания официальной части начался концерт, в котором приняли участие любимые музыканты: Шухрат Якубов, гр. «Атүш». Молодые исполнители: Надигум, Ришат Садыков, Самина Абдулаева, Ришат Аипов, Алим Батабаев, Dj Дьяков, Дуэт LL 22 11, Ильхам Ушурев, Велибеков Кемран. Звезды кыргызской эстрады - Иса Омуркулов и битбоксер Аман Токтобаев. Гость из Казахстана Мухит Тох-

тахунов. Каждый выступающий порадовал гостей своими прекрасными голосами и зажигательными песнями. Также никого не оставили в стороне завораживающие танцы в исполнении: ансамбля «Юлтуз», ансамбля «Кавказ», танцевальной группы «Диль Садаси», танцевальной студии «Ritmix». А также сольные выступления Руфины

ганизаторы и гости и участники вечера получили заряд позитивных эмоций. Также стоит отметить, что 50 с каждого билета пошли на благотворительность, а именно 5 апреля председатель Комитета молодёжи Ришат Аипов и зампредседателя Гульбахре Ниязова встретились с Бакаем Таиматовым отцом Арузат Таиматовой (у девочки атрофия спинного мозга) и передали на лечение девочки на сумму 10 тысяч сомов.

Комитет Молодежи ООУ КР «Иттипак» выражает благодарность председателю ООУ КР «Иттипак» Аскару Тумурчиновичу за оказанную поддержку в проведении данного мероприятия. А также выражает благодарность всем участникам данного концерта, и особую благодарность нашим прекрасным ведущим, а также Батыру Даутову молодому человеку, который отвечал в этот вечер за технику озвучивания. Мы надеемся увидеться с вами и со всеми на других мероприятиях!

Гульбахрам Ниязова

قاتارلىق بىر قىسىم مەتبۇئاتلاردا شېئىرىلىرى ۋە تەرجمە شېئىرىلىرى ئېلان قىلىنغان. پات يېقىندا دۇنىا ئۇيغۇر يازغۇچىلار ئۇيۇشمىسى تەرىپىدىن ئۇيغۇر شېئىرلار تۆپلىمى» «چاغداش ئۇيغۇر شېئىرلار تۆپلىمى» ۋە «چاغداش ئۇيغۇر شېئىرى گۈلدەستەسى» ناملىق ئىككى كىتاب ئۇنىڭ تۈركىچىگە تەرجمە كېلىشى بىلەن نەشر قېلىنماقچى.

تەھرىرات ھەيئىتى

بىچارە چىچەك ۋەسىدىن قانسىزىغان مەنگە، مۇدھىش سەدەپلەر ئىچىدە ئۆزۈمنىڭ هىجرانى بىلەن. سېنى سۆيىدىغان يەتتە قات ئاسمان، جەنھەت ۋە دوزاخ. قۇشلار تىلىدا سۆزلىسەڭ ئەگەر سۇلايمان كەلمەس، مەن غېرىپ قونداق. ئاداققى يالقۇنلىرىمىدىن چاچارمەن پىراق. پىرىلدارپ ئېچىشقاڭان پۇزغۇنلار يۈرۈكۈمنىڭ سەمەرىسى ئۆتىنە بىرگەن ئاشقى دېگەن يالغانچىلارغا. مۇھەببىتىمنى، غېرىپلىقىمنى تەختىگە تاج قىلاي، پەقەت شۇ چىچەك ۋە ئاسىنىمدا قالاسۇن تولۇنىي.

مەن سەن، سەن مەن

مەن سەندە زاھىرمەن، نىم بولدى سائى، ئۆزۈمگە رۆلەتتىن ياقىتمۇ ئاتەش. كۆرۈندىمۇ نامەرد بىر قۇياش، يا كۆرۈگەدە مىسکىن ھارۋىكەش.

سەن مېنى كۆرەتتىڭ چوشلىرىڭدە ھەم، نىم بولدى قورقىسىن ئۇخالاپ قېلىشتىن. شەپەقتەك قىزىرىپ گولگە رەڭ بەرسەم، ئەنسىرەپ قالدىگىمۇ سۆيىپ قېلىشتىن.

مەن سەندە مەۋجۇتىمن، نىم بولدى سائى، كۆرۈگىنى يۇمساڭلا بولاتتىم پەيدا. كىرەكىم ئەمەستى، چۆللەردىن ئىزدەش، جەستىم چاڭقىغان قىبرەڭ ئالدىدا.

مەن سەندە يۈشۈرۈن، نىم بولدى سائى، ئاقىمەن ھەر لەھزە تومۇرلىرىڭدا. پۇرايمەن سۈبەدىن قىيامەتكىچە، بېشىڭىدا كۆكلىگەن شۇ گۈلنى تەنها

تەقۋا

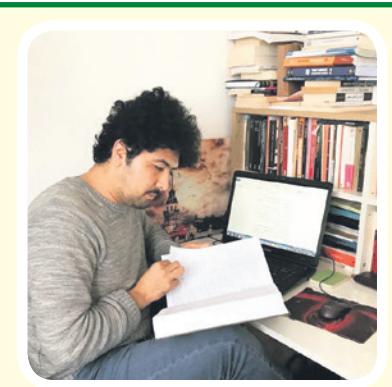
ئاشىققا قالغان كېپەن، سائى قالغان ئۇمىد. كۆزگە قالغان ياش، ئاقار مائىڭى جىمچىت.

ئۆلۈمگە بىر ئىنتىلىش، قۇبىلىك تەندە مازار. روهەنىڭ مائىڭا بەخشى، سەندە سائى ئىنتىزار.

چۈرۈگەن مەجنۇنلۇق، بهدە خىشان بىر چىچەك. رەببىمە سېنى كۆرۈدۈم، سېنى رەببىمە يۈرەك.

تەبىارلىق ئوقۇشنى تاشلاپ يېنىپ چىققان. ئۆزلۈگىدىن تېرىشىپ تۈركىيە دۆلەتلەك ئوقۇش مۇكابا تىغا ئىمتىھان بىرىپ قازانغان ۋە 2013 - يىلى نۇيابىدا تۈركىيەگە كىلىپ ئوقۇشنى باشلىغان. ھازىرغىچە تۈركىيەدىكى ئوقۇشنى داۋام قىلىۋاتىدۇ. ئۇنىڭ تۈركىيەدىكى ھەر قايىسى مەتبۇئاتلاردا بىۋاستە تۈركىچە يازغان شېئىرىلىرى ۋە بىر قىسىم تەرجمە شېئىرىلىرى ئېلان قېلىنغان. «ئىزدىنىش» ژورنىلى ۋە «مەرپىت» ژورنىلى ئاشۇرغان.

ئالىمجان مەتقايسىم (غەمناكى) 1992 - يىلى 20 - ئې يول خوتەن ناھىيەسىدە توغۇلغان. باشلانغۇچ ۋە تولغۇسىز ئوقۇشنى ئۆز يېزىسىدا تاماملاپ، 2008 - يىلى خوتەن ۋىلايەتلىك 1 - ئوتتۇرا مەكتەپكە ئوقۇشقا كىرگەن ۋە بۇ تولغۇ ئوتتۇرا ھایاتىدا كۆپلىگەن شېئىر ھەۋەسكارلىرى بىلەن تونۇشۇپ، ئەدەبىياتقا ئىشتىپاڭ باغلىغان. 2012 - يىلى ئۈرۈمچىدە بىلىم ئاشۇرغان. 2013 - ۋۆخەندىكى

ئالىمجان مەتقايسىم

قاچاندىن بىرى بىر شەۋاقدا ئاشىنا بولدۇم،

بىر تىكەن كۆرسەم گۈلدىن ئەزىز بىلدىم، قاچاندىن بىرى بىر ئاھۇ كۆڭلۈمنى ئالدى، ئاھ، شۇ بۇلىۇغا نىچۇن قەست قىلىدىم؟ كۆمۈلگەن ئىدى كەپەمگە توزغاclar، ئۇچۇشاتى ئەزم بىلەن تۇرنىلار. ماڭا پەرۋايسىز سۆيىشىۋاتقان ئاققۇلار، ۋاپا يادىكاري بولۇپ بىرەتتى هىجران.

ئاھ، شۇ ئەركىن ئۇچقان ھەزەرە كەبى، مەنمۇ تاقلاپ باقسامچۇ بۇ توپراقلاردا. كۆمۈلۈپ ياتساممۇ تەنها مىڭ يىلاپ، خۇشال ئېدىم ئۇچقىنىمغا دار ئالدىدا.

مەن ئۆزۈقىنىن كۆرۈنگەن بىر يۈلغا كەتتىم، ئىچىمگە كۆمدۈم بارچە ئەلەمنى. ئۆلۈك ۋەدىلەرگە تىمىسال قىلىڭىلار، ئېچىلماي سولغان غېرىپ لالەمنى.

بۇ دۇنيا

ھەيرانمەن، كۆڭۈنىڭ تەنھالىق بارخانلىرىدىكى ئۇھىسىنىشلىرىغا، غېرىب قەبرىستانىدىكى مەجهۇل تاشلارغا، ۋە كۈن - كۈن قېرىپ كېتىۋاتقان شۇ چىنار.

تۆكۈلۈۋاتقان سېرىق ياپراقلار، خازان بولغان ھەر بىر باھار. كۆزلەرنى ئېچىششۈرگان ئازابلار، ھېچ كۆلگۈسى بولىمىسىمۇ، ئۆزىنى ئالدىاش ئۇچۇن. كۆلۈۋاتقان ھەزىز ئىنسانلار، ۋە بىر نان ئۇچۇن يىغلاۋاتقان ناتىۋان قىزچاق.

قۇلدا گۈل تۇتقان بويتاق، ئانىسى ئۇچۇن يىغلاۋاتقان يىگىت. ئاسماڭىغا تۆكۈرۈۋاتقان قىيىسىر يانتاق، ھەممىگە ھەيرانمەن...

ھەي، كۆلكلەك ۋە ئازابلىق دۇنيا، قۇلۇمدا پىچاق، مەن دار ئالدىدا. نە مەنا، نە غەم قالاسۇن ئاخىر، پاك تۇپراقتا ئۆسسىمەن بولۇپ شۇمبۇيا.

قان چىچەك

بۇ ئاخىرقى مەرتە، قەلب تەشۈشلىرىمەدە پورەكلىگەن چىچەك. قىز خىجل بولۇپ ئۆزۈتالىسغان قولنى، بىر ئاسەبىي چوڭقۇرلۇق كىرىپ كەتكەن ئۆزۈم يوق تەنگە.

بامغۇرنىڭ چوشلىرىگە باق، توپراقلنىڭ كۆكسىدە يىغا، كىيىكىنىڭ يۈرىكى يارا، خۇشالدۇر پۇتون دۇنيا.

سەن ئەمدى بىر بۇلىۇلغَا باق، دەرتلىرىنى ئاڭلا جىمچىت. گۈلدىن سورىغىن ھەم ھالىنى، يىراقلارىدىن پىچىرلار ئۆمىد.

ئۆزۈمنى ئىزدەش

مەن ئۆزۈمگە مۇھىتاج ئىدىم، تاپالىسىدىم ئىزدەپ بۇ ئاخشام. خىيالىغا سايىم كەلمەكتە، قولغا ئېلىپ غۇۋا بىر تال شام.

مەن ئۆزۈمنى تاپاپى دېگەندە، يۈرۈكۈمنى يۈتۈرۈپ قويىدۇم. مەن ئۆزۈمگە شۇنچە مۇھىتاجكەن، سەن جانانغا نىچۇن قول بولدۇم.

ئۆمىدلەرگە پۈرگەنگۈم بار ئىدى، چوشلىرىمە تۇنۇپ گۈلدەستە. مەن ئۆزۈمنى ئىزدىگەنسىرى، پايىخان بولدۇم دىلىم شىكەستە.

بىۋاپا ياش

بىۋاپا بىر تامىچە ياشقا قاپتو ئىش، بۇ كۆڭۈلىنىڭ دەرتلىرىنى ئاڭلىتىش. نە كېرەك بار ياردار بىر كىيىكە، تۆگىمەس ئىشىق چۆلدىن سۆز ئېچىش.

قالدى تەنها، قالدى ھەممە يراقتا، ھېچ كىرەك يوق تەبرىگە چوشۇمنىڭ. قارچۇقۇمغا قۇنغان قارغا باقسائىلا، چوشنىسىن مەناسىنى ئۆلۈمنىڭ. مەگىزىمگە قىسىلغان شۇ ئاق گۈل، ئۆلۈمىدىن كېيىنىكى بىرىدىرى دوستۇم.

سالام ئۆلۈم مەن كەلدىم، مېنى قۇچاقلا، زۇل-مەتلەرگە قۇربان قىلغىن تېنىمىنى. خارلانغانلار دىيارىغا كۆمۈھەت، ياش ئۇرۇنغا چاچقىن قاىسىق قېنىمىنى.

كۆك يول

بىتاپ قوش ئۇچقاندا، نەزەردىن بىر ئۆچۈم ئۆپۈق كۆتۈرۈلدى. تۇمان قاپلىدى سامايىمنى، خىيالىسىدىن پىغان ئۆرلىدى.

نىچۇن بۇ قەھرى دەۋran بۇنچە زالىم، نىچۇن بۇ قەلبىم قىيىار ئۆزىنى؟ مەۋھۇم بوشلۇقتا ئېسىلغان تېنىم. توخىتىمى يامغۇرغا ئۆرۈلمەقچى، ۋە ئۆلۈمالماقچى ئۆسۈپ تۆزىگە.

گۈلنىڭ ئەجىلىگە باق، ھاياتنىڭ مەسۇملۇقىدا، ئۆلۈمنىڭ يۈزىگە باق، غەمكىنىڭ دارى ئالدىدا.

بۇلىۇنى ئۆلتۈرۈش، زىنلەر ئارا، قەپدىنىڭ زەيللىكى ئارا، ھەللەرگە باق، ھاياتقا ئوخشايدۇ گۇيا.

УЙГУР ХӘЛКИНИҢ РАМИЗАН ӘЙТИМЛИРИ

Абдуләзиз Ыашимов

сәнъетшунаслық пәнлиринин доктори, Өзбекстан композиторлири вә бәстикарлири үйүшмисинин эъзаси, композитор

Уйгурлар 10- эсиридин ислам динини қобул қилишкә башлыған түркій хәликләрниң биридур. Тарихчи Турғун Алмасниң йезишичә, Оттура Азиядин Қәшкәргө кәлгән Абу Насир Саманийинң дәвәт қилишичә, Қараханийлар хақаны Султан Сутук Буғрахан биринчи болуп 920-жили ислам динини қобул қылған вә өз исмини Абдукерим Сутук Буғрахан дәп өзгәрткән. Шуниңдин кейин ислам дини икки әсиргә йекин вақт ичидә пүткүл уйгурлар диярига тарқилип болди. (Т.Алмас. Қәдимий уйғур әдәбияти. Қәшкәр, 221 б. 1991.) Имами Әғъзәм мәзнибини асас қылған ислам дини уйгурларға сициши билән өзигә хас ислам мәденийити, жумлидин, дин, урп-адәтләр, рәсим-қаидиләр шәкиллиниң риважлинишкә башлиди. Әна шулар арисида улуқ Рамизан ейида болидиган «Рамизан ейтиши» мурасими өз алдига алаһидә орун егәлләйдү.

Мәйлумки, ислам динида Рамизан ейи он икки ай ичидә әң улук вә саһавәтлик ай болуп несаплиниду, бу айда бәрикәт вә мәнир-мурувәт ишиклири қәң ечилиду, мәнир-ақивләт вә саһавәт күчийиду. Қилингандын хәйри ехсанлар ажизләр вә житим мусапир мухтаҗларниң қоллириға йетип бариду.

Бир ай давам етидиган роза ейида балилар иптарлиқ вақти болған лиғидин хәвәр бәргучи «Әзәзән қичқириш», иптардин кейин «Рамизан етиши» вә роза тутқучиларни сәһәр вақтида «зоолика охитиш» қатарлық әнъәниләр можут болуп, булар арисида иптардин кейинки рамизан әйтишлири, сәһәрлик вақтидике сәһәрлик әйтимлири өзигә хас музикавий аһаңлар билән ижра қилинип, роза ейиниң мунтәзәм әнъәнилиридин биригә айланған.

Һәр күни сәһәр вақтида адәмләрни зоолукка охитиш үчүн бир қанча кишидин ибарәт роза ихласмәнилири кочиму-коча жүрүп «Аллийәй әйтими»ни ижра қилиду. Қисқа аһаң жумлисидин ибарәт болған бу әйтимниң ритмик өлчими 7/8 болуп, аста сәрәттә саз әсвапсиз көпчилек билән унисон шәклдә ижра қилиниду. Униң шеир текстлири һәр хил тематикидик, бармақ вәэнлик қошаклардин ибарәттүр. Ушбу әйтимләрни ижра қылғучиларни хәлиқ ичидә «Алличи» дәп атайду. Жанлық тилда сәһәр вақтида адәмләр бир-бирини

сәһәрликке охитиш үчүн: - «Турунлар алличилар мәниппү» - дәп охитиду. Бу хилдикى әнъәнә көпинчә нағра авази йәтмәйдиган жирақ жайларда вә йезиларда кәң тарқалған. Шәһәрләрдә бол-

Аллийәй әйтими

са сәһәрлик вақтида нағраханиларда нағра муқамлири ижра қилиниду.

Роза ейи башлинин бириңчи күндин тартип һәр бир мәһәллинин яшлири намаз шәм вақтидин алдин мәһәллә мечити алдидә топ болуп жиғилиду вә муәззин ахунум намаз шәмгә әзәзән әйтқандын кейин, балилар әзәзән қичқирип, төвәндикى құрларни әйтиду вә һәр бир бала өз өйигичә жүгрәп кетиду.

Бир – бири билән бәсләшкән һалда жүгрәп әзәзән қичқирип барған балиларни «әзәзәнчиләр» дәп атайду. Бу болса шу дәвр шараитида иптарлиқ вақти болғанлигидин хәвәр бәргучи нағисәдүр, чүнки өтмишта Или округида муәззин ахунум мечитта әзәзән әйтқанда, әзәзән авази үзақ жайларға аңланғанлықдин яш балилар әзәзән қичқирип мәһәллиниң жирақ жайларына әйткүзгән.

Уйғур хәлкиниң диний музика мирасида өзигә хас орун егәллігән рамизан әйтимлири өзиниң фольклорлиқ вә кәспийлик хусусийәтлири билән үзақ өтмүштін тартип еғиздин-еғизга, әвлаттин-әвлатқа өтүп, хәлқимиз тәрипидин көз қаричигидәк авайлап сақлинин, бизниң дәвримизгә әитет кәлди вә назирдиму өзиниң наятылигини йоқатмыған һалда һәр жилироза ейида ижра қилинип кәлмәктә. Рамизан әйтимлири хәлқимизниң диний фольклорлик тәпәккуриниң муһим бир кисми болуп, пәкәт рамизан ейигила мөлжәлләнгән шеир-қошаклар асасида ижра қилиниду. Униң ижрасыға яш балилар яки бир топ өч ыштики мәхсус әйтимчиләр қатнишиду, уларни хәлиқ ичидә «рамизанчилар» дәп атайду. Рамизан әйтимлириң шеир қисми қошак шәклидә, бармақ вәэннидин ибарәт болуп, уларниң асаси мәзмүни вә ғайиси адәмләрни яхшилиққа, адәләткә, инсанقا қақириш билән биллә, рамизанға болған муһәббәткә үндәп өз ара тинич вә хатиржәм наят кәчүруш тогрисидадур. Рамизан әйтимлири хәлиқ ағзәки жанлық тилида умумий үйзлүк қилип «рамизан қошаклири», яки «рамизан нахшилири» дәп атилиду.

Жүкурида ейтқинимиздәк, «Рамизан әйтимлири» адәттә аддий ижрачилар, асасен яш балилардин тартип кәспий ижрачиләргичә ейтиши адәттә айланған. Әгәр яш балилар еймә-өй жүрүп, рамизан ейтса, өч ыштики кәспий рамизанчилар рәсми таярланған һалда панусларни көтирип, дәрвазилар алдига келип рамизан әйтиду. Улар ейтқан рамизан шеирий текстлири көп вә толук

болиши билән пәриклиниң туриду.

РАМИЗАН ӘЙТИМИ

Эссәламу әләйкум ятқан байлар, Худаниң пәрманиға патқан байлар.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Бу роза өттүз екән меһман екән, Розини тутмиғанлар һайван екән.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Ишигиңниң алдидә ай көринур, Әммидин ушбу өй бай көринур.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Роза тут, намаз оқи жәнин үчүн, Ҳәйри қыл, закат бәр малиң үчүн.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Бу роза кәтсә йәнә роза келур, Ким өлүп ким қалиду Алла билур.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Розаниң они күни, қәдри күни, Розаниң закатини айриң қени.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Рамизан ейтип кәлдүк ешигиңизгә, Ҳудайим оғул бәрсун бөшүгүніңизгә.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Розини он күн тутуп кәлдүк бүгүн, Розиниң закатини айриң бүгүн.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Мәккидә бир яғач бар таши қара, Ҳудайим оғул бәрсун қаши қара.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,

Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Ойиниң аркисида тайниң изи, Қаштә яғлиқ бериду байниң қизи.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Рамизан ейтқан екән һәзрити Әли, Униндин қалған екән биз етили.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Ак тоху, аппак тоху өнгәкмисән, Орниңдин туралмайдыган дөңгәкмисән.

Кайтармиси: Рамизан Алла
мушәри рамизан,
Хуш мубарәк кәлдиләр
шул рамизан.

Әлбәттә, яш балилар ижра қилғанда жуқуридики текстниң толук ейтилиши кийин болуп, улар адәттә чәкләнгән һалда мәйлум кисмила ейтилиду. Шуниңдин кейин өй егиси балиларға түрлүк хилдик татлиқ –турум вә қол яғлиқ қатарлық бүйүмләрни соға килиду. Чоң яштики кәспий рамизанчилар рәсми таярланған һалда панусларни көтирип рамизан әйтиду, бәзәзән һалларда чоң жүт мөтивәрлириниң қоралирида рамизан ейи үчүн мәхсус аталған «Кема гүлдәстә» оюни ижра қилиниду, бу мәхсус театрлашқан оюн болуп, мәйлум бир вақиәлекни намайиш қилиду. Или округиниң мәркизи Үлжан шәһиридә мәшнүр рамизанчилардин Абдурешит Әзиз, Махмутжан Карайғди, Насиржан Мәсүмләр мәшнүр «Кема гүлдәстә» ижрачилари болған. «Кема гүлдәстә» ойналған өйниң егилири ижрачиларға өзлириниң атиғанлирини соға қилиштін ташқиризиниң закати несавида әйнә башқа соғиларнуму бериду. «Кема гүлдәстә» оюни давамида «Рамизан әйтимлири» қатарида сәһәрлик әйтим «Аллийәй әйтимлири» урма саз әсваби тевиілбаз вә дап жорлигидә ижра қилиниду.

Рамизан ейтиш әнъәниси худди башқа музикавий әнъәниләргә охшашибарлық хусусийәтләргә егә болуп, һәр бир округ өз алдига мәйлум дәрижидә пәриккә егә һалдик рамизан етиш әнъәнилиригә егә.

Ушбу әһвал, мәзкур мақалә муәллипиниң яшлигига Үлжан шәһиридә өзи қатнашқан вә кейинирәк чоңлардин аңлиғанлири асасида йезилған болуп, рамизан әйтимлирини йәниму кәңрәк үгиништә, шунин билән биллә үмүмий түркій хәликләр диний мурасим музикавий әнъәнилирини тикләп тәтқиқ қилишта өзиниң мунасип һәссесини қошиду деген үмүтдимиз.

Казакстанлик уйғуршунас алим, филология пәнлириниң намзити, педагог вә пүтүн өмрини уйғур тильтунаслигиға беғишилиған **Өктәбрь Жамалидинов** 91 йешіда вапат болди. Өктәбр Жамалидинов 1930-жили Алмута вилайити, Уйғур наһийәсинин Чоң Аксу йезисисида дунияға келгән. У 1956-жили Тәшкәнт шәһиридики Оттура Асия

дәләт университетиниң Шәрк факультетини тамамлиғандын кейин туғулған жүргүдүки оттура мәктәптә муәллим болуп ишләйду. Өктәбр Жамалидинов 1960-жили Қазақстан пәнләр академиясының аспирантурысыға уйғур тили мутәхессислиги бойичә оқушқа чүшиду. У тильтунаслиқ институтиниң уйғуршунаслиқ бөлүмидә ишләп жүргән чағлирида, йәни 1965-жили өз тәтқиқати асасида илмий унваниға мүйәссәр болиду. Алим 1980-жиллеридин башлап узун жиллар мабайнида педагогикиләр паалийәт билән шуғуллинип, һөрмәтлив пенсияға чиқкан. Тильтунас алим Өктәбр Жамалидиновниң вапат болуши мұнасивити алисигә, уруқ-туққанлириға чонқур қайғуруп тәзийә билдүримиз.

Қирғызстан уйғурлириниң «Иттипақ» жәмийити.

9 – апрель күни Қазақстандыла әмәс, бәлки Оттура Асияда тонулған сәнъеткар **Рабиям Исмайил Дамоллам қизи Мәмәтова** аләмдин өтти.

Рабийә Исмайил Дамоллам қизи 1942 – жили Уйғуристанниң Чөчәк шәһириде туғулған. 1961 – жили Үрүмчи шәһириде сәнъет институтидамузикақәспининравапсиниппүтәргән. 1962 – жили Хитай һакимийтиниң жүргүзгән сәясатигә бола вәтәнни тәрк етип чиқип кетишкә мәжбур болуп, Алмута шәһиригә келип уйғур театриға ишқа орунлашқан.

Театрда бир нәччә жил ишлигәндеги кейин турмушка чиқип Қазақстанниң Жамбул шәһириде яшиган. Мәктәпләрдә оқуучиларға музыка дәрисидин савақ бергән.

Рабийәм наһайити талантлық сәнъеткар болуп өз программилирида ялғуз уйғурчә нахша әмәс, йәнә өзбәкчә, қазақчә нахшиларни маһәрәт билән орунлатти. Шунин үчүнму Жамбул шәһиридики өзбәклөрниң, қазақларниң той-токуналириниң әң қызытқучи Рабийә болуп қалған.

Рабийәм бир өмүр раваб билән өзиниң ижади нахшиси «Диярим» билән вәтәнниң тағу-ташлирини, дәрияларини, меңнәткәш хәлқини күйләп өтти. У нурғуналиған нахшиларни ижад қылғаннан сиртида, өмүриниң ахирида «Һаят долқуналири» наимлик китавини йезип, өз хәлқигә тәғдим килди.

Рабийә Исмаил Дамоллам қизиниң вапат болуши мұнасивити билән мәрһүмнин алисигә, уруқ-туққанлириға чонқур қайғуруп тәзийә билдүримиз.

Қирғызстан уйғурлириниң «Иттипақ» жәмийити.

Язучи Өмәр Абдулла Әрқүт 1972 - жили, 11 - айниң 26 - күни Пичан наһийәсинин Туюқ үйеси, Йеңи Мәһәллә кәнтидә туғулған.

Язучи Өмәр Абдулла Әрқүт 1989 - жили «Шинҗаң өсмүрлири» гезитидә елан қилинған «Мән достлукка яримаптимәнму?» наимлик һекайиси билән әдәбий ижадиет сепиғә қәдәм қойған болуп, «Ява жигдә», «Ишким қайта қозғалди», қатарлық һекайилири, «Әтиргүлгә хуштар киз», «Ана, мени туққан күнингә мубарәк» қатарлық әсирлири, «Булбулдин гуманлинимән», «Мүхәббәтниң

Йекинда сабиқ Совет Иттипақи вә Қазақстан жүмһүрийитиниң Рәссаңлар Иттипақиниң әзаси, Қазақстанниң Алмута шәһириниң турғуни, тонулған рәссаң **Руслан Йүсупов** 71 йешіда аләмдин өтти. Униң рәссаңлықиң мой қәләм саһәсидә ижад қилип кәлгән әсәрлири Қазақстан мәдәният

министрилиги рәссаңлар көргөзмелириниң Германия, Франция, Америка, Япония, Хитай, Жәнубий Корея, Түркия қатарлық дәләтләрниң шәхсий топламлирида орун алған. Униң әмгәклири шундақла Қазақстанниң тәсвирий сәнъет тарихини өкс әттүридиган көплигән китап вә альбомларға киргүзүлгән. **Руслан Зәйнидин оғлы Йүсупов** 1950-жили уйғур елиниң Гүлжә шәһириде дунияға келгән. Униң аилиси 1955-жили Қазақстанга көчүп чиқкан болуп, дадиси Зәйнидин Йүсупов Қазақстанда атаклық рәссаңларниң бири болған. Униң иккى оғлы ата Йолини бесип, Руслан рәссаңлық, Шөһрәт мемарчылық кәспини таллап алған. Руслан Йүсупов 1970-жили Гоголь наимиди Алмута рәссаңлар мәктебини, андин 1979-жили Островский наимиди Ташкәнт Дәләт театр-рәссаңлық институтини тамамлиған. Андин у Жүргенов наимиди сәнъет академиясиде оқутқучи болуп ишилгән.

Руслан Йүсуповниң әсәрлири 2012-жили Қазақстан мәдәният министрилигиниң қоллап-куввәтлиши билән айрим альбом болуп йорук көргән. Униң әмгиги жуқири баһалинип, Қазақстан рәссаңлар иттипақиниң медали, Жүмһүрийәттік уйғур этномәдәният мәркизиниң «Сахавәт» медали билән тәқдирләнгән.

Руслан Зәйнидин оғлы Йүсуповниң вапат болуши мұнасивити билән мәрһүмнин алисигә, қому-қериндашлириға чонқур қайғуруп тәзийә билдүримиз.

Қирғызстан уйғурлириниң «Иттипақ» жәмийити

Йекинда тонулған уйғур язучиси **Турсун Юнус** Туркиядә 79 йеші да вапат болди. Турсун Юнус вәтенимиз Уйғуристанниң Йәркәнт наһийәсидә дохтур аилисиде туғулған. 1958-жили Йәркәнт наһийәлик биринчи от турған мәктәпни түгәткәндеги кейин, Бейжин мәркизий театр институтига чүшкән вә 1964-жилға өттеги бу институтниң актерлук факультетида оқуған. Турсун Юнусниң «Аңлиқ жиллар», «Муқам әждатлири», «Күтүлмігән той», «Қоғын пишқанда», «Гүлдәстә», «Мәликә Аманнисахан», «Анаарзуси» қатарлық вәбашқа повесть вә романлири нәширдін чиқкан. Хитайнин сәсий бесими түпәйли Турсун Юнус 2015-жили Түркиягә келип олтурақлашқан.

Турсун Юнусниң вапат болуши мұнасивити билән мәрһүмнин алисигә, қому-қериндашлириға сәмимий тәзийәмизни изһар қилимиз.

Қирғызстан уйғурлириниң «Иттипақ» жәмийити

романлири нәшир қилинған. Өмәр Абдулла Әрқүт Жұнғо язучилар жәмийитиниң, Шинжан язучилар жәмийитиниң әзаси, Турпан вилайәтлик язучилар жәмийитиниң мұағын рәиси, Шинжан язучилар жәмийитиниң тохтамлиқ язучиси.

Язучи Өмәр Абдулла Әрқүтниң вапати мұнасивити билән мәрһүмнин алисигә, уруқ-туққанлириға чонқур қайғуруп тәзийә билдүрүмиз.

Қирғызстан уйғурлириниң «Иттипақ» жәмийити.

Турпан хәлқиниң сөйүмлүк оғлани, тонулған язучи **Өмәр Абдулла Әрқүт** 2021 - жили 4 - айниң 24 - күни кәчтә кесәл сәвәви билән 49 йешіда бу дүниядын мәңгүлүк видалашты.

Более полувека на театральной сцене

16 апреля сего года в Государственном национальном русском театре драмы имени Чингиза Айтматова состоялась премьера спектакля «Любовь, замурованная в янтаре». Данная премьера спектакля была приурочена к 80-летию со дня рождения Анатолия Курбановича Адали - ведущего мастера сцены Государственного национального русского театра драмы имени Чингиза Айтматова, Народного артиста Кыргызской ре-

**Народный артист КР
Анатолий Адали**

тано поздравление от Президента Кыргызской Республики Садыра Жапарова. В числе поздравляю-

Анатолий Адали в роли Мориса Ходжера в мелодраме «Любовь, замурованная в янтаре»

спублики. Родился Анатолий Курбанович в 1941 году в г. Маргилан Узбекской Республики. Окончил Ташкентский театральный институт в 1968 году. Работал в театрах Казахстана, России. 1981 году был приглашен в Русский драматический театр г. Фрунзе. Артист с яркой индивидуальностью, способный решать разнообразные творческие задачи. Артистом сыграны огромное количество ролей, как классической, современной и национальной драматургии. Одна из значительных ролей Анатолия Адали в последние годы - роль Короля Лира в одноименной пьесе Уильяма Шекспира. Анатолием Курбановичем поставлено около 10 спектаклей в качестве режиссера-постановщика. Вот уже 40 лет с 1981 года Анатолий Курбанович работает в данном театре, создавая запоминающиеся образы своих героев в спектаклях. Он, как наставник молодёжи, передает свой богатый профессиональный опыт

щих были представители Министерства культуры, правительства, депутатского корпуса Жогорку кенеша, руководители узбекского и русского культурных центров Ассамблеи народа Кыргызстана, в том числе с теплыми поздравительными словами выступили председатель Совета Ассамблеи народа Кыргызстана Абдугани Эркебаев, популярная телеведущая и шоумен Ассоль Молдокматова и другие участники и гости этого незабываемого юбилейного торжества. Анатолий Курбанович неоднократно участвовал в мероприятиях Общества уйголов «Иттипак» и мы от всей души поздравляем его с 80-летним юбилеем, желаем ему больших творческих успехов и крепкого здоровья!

Абдурахим Хапизов.
Фото автора

молодым актёрам театра. После окончания премьеры спектакля состоялся весёлый театральный капустник, посвящённый 80-летию юбиляра, где благодарные зрители и поклонники юбиляра, гости и артисты театра от души поздравили юбиляра и устроили бурную овацию. Было зачи-

Мы преклоняем наши головы перед теми, кто ликовидировал последствия аварии Чернобыльской АЭС. Благодаря мужеству и самоотверженности тысячи людей, ценой жизни и здоровья которых удалось локализовать и остановить утечку радиации. В ликвидации последствий этой страшной аварии наряду с представителями других национальностей принимали участие и представители уйгурской национальности нашей республики: Иминов Махмуд Сайтович, 1950 года рождения, Раҳимжан Салижанов, 1954 года рождения (ныне покойный), Айсаров Абдували Усманович, 1958 года рождения, Алимжан Тухтаахунов,

1960 года рождения.

27 апреля 2021 года в связи с 35-летием годовщины катастрофы на Чернобыльской АЭС Алимжан Тухтаахунов был награжден почетной грамотой Ысык-Атинского комисариата за самоотверженные действия по

ликвидации аварии на Чернобыльской АЭС, за выполнение патриотического долга перед Родиной и за активное участие в Чернобыльском движении.

Мы, поздравляем Алимжана Тухтаахунова с Почетной грамотой и желаем ему и тем героям, участникам по ликвидации последствий аварии Чернобыльской АЭС, крепкого здоровья, долгих лет жизни и семейного благополучия.

Общество уйголов КР «Иттипак»

Его заветная мечта - стать чемпионом мира

В наш век технического прогресса, компьютеризации каждый родитель желает занять досуг своего ребенка более полезным занятием, чем чтобы он часами сидел бы за компьютером или за играми на сотовом телефоне. Поэтому большинство родителей приводят своих детей в спортивные секции, разные кружки и т.д.

Расул Даутов с детства очень хотел заниматься боксом. В 10 лет он пошел в бойцовский зал спортивного клуба «Strong» и записался в секцию классического бокса. Его первый тренер Михаил Гашлам, знающий толк в передаче знаний, навыков и умений по боксу. Расул занимался у него полтора года и получил свои первые спортивные навыки.

Затем в 2019 году Расул перешел в боксерский клуб «Борец», где тренируется по настоящему у тренера Мирбека Шамуратова, мастера спорта КР по боксу, победителя международного турнира им. Дүйшонкула Шопокова, двукратного чемпиона Алтайского края (Россия).

14 февраля 2021 года прошли соревнования в Открытом первенстве г. Токмок среди юношей по боксу. У Расула это было боевое крещение

первые соревнования, где он занял 3-место в весовой категории 70 кг.

4 марта 2021 года прошли соревнования в г. Кара-Балта в Первенстве по боксу по Чуйской области среди юношей 2005-2006 гг., где он занял первое место в весовой категории 70 кг.

Расул Даутов родился 5 мая 2005 года в г. Бишкек, учится в 9 классе СШ № 52 г. Бишкек.

Его цель в жизни – достичь звания чемпиона мира по боксу. В данное время он готовится к соревнованиям по боксу, которые пройдут в Республике Казахстан.

В занятиях спортом поддержка семьи играет огромную роль. Проявление интереса родителей Расула к занятию спортом – папы Руслана Даутова, мамы Сабират Даутовой и брата Насыржана поддерживает его и подталкивает к дальнейшему улучшению результатов.

Поздравляем Расула Даутова с первой победой. Желаем ему здоровья, успехов в учебе и высоких спортивных достижений.

**Мавлюдаханум
Ахметова**